

Cinsteia tineretului

Anul VI
Nr. 51 (274)
12 pagini — 3 lei
Simbătă
20 decembrie
1986

SUPLIMENT LITERAR-ARTISTIC

În spiritul prieteniei tradiționale româno-bulgare

Constituie o realitate de profundă semnificație faptul că una din liniile de forță primordiale și constante ale politicii generale promovate de Partidul Comunist Român este conferită de ampla și generoasă deschidere a României, a poporului român, spre lumea contemporană. Această deschidere se află permanent sub semnul creșterii prestigiului participării românești la viața internațională, la soluționarea problemelor umanității, pe coordonatele înțelegerii și colaborării între toate popoarele lumii, în interesul păcii, pentru o lume clădită pe principiile respectului libertății și independenței tuturor popoarelor, al dreptului fiecărui popor de a fi stăpîn pe soarta sa. Viziunea de înaltă finută revoluționară, științifică și stilul dinamic de punere în practică a ei ce determină prezența activă a României pe arena internațională, se datorează secretarului general al partidului nostru, președintelui Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, care își aduce o contribuție esențială, hotărîtoare la fundamentarea, elaborarea și concretizarea întregii politici a Partidului Comunist Român. Se afirmă astfel un crez politic și ideologic care emană din înțelegerea adincă a rațiunii istorice proprii edificării societății socialiste și totodată din vocația și voința poporului român de a trăi, alături de toate popoarele, într-o lume a păcii și înțelegerii, o lume lipsită de războaie, în care fiecare să poată participa liber și demn la schimbul mondial de valori materiale și spirituale, contribuind la progresul civilizației umane în ansamblu.

Pe aceste coordonate politica partidului și statului nostru situează în prim plan relațiile de prietenie și colaborare cu toate țările socialiste, în mod deosebit cu țările vecine, fapt relevat și de recenta întâlnire prietenească de lucru dintre tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarăsa Elena Ceaușescu, și tovarășul Todor Jivkov, la Giurgiu-Ruse. Noul dialog româno-bulgar desfășurat la cel mai înalt nivel se înscrie firesc în tradiția întâlnirilor prietenești dintre tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, împreună cu tovarăsa Elena Ceaușescu, și tovarășul Todor Jivkov, secretar general al Partidului Comunist Bulgar, președintele Consiliului de Stat al Republicii Populare Bulgaria.

După cum se știe, fiecare nouă întâlnire dintre cei mai autorizați reprezentanți ai popoarelor române și bulgare s-a constituit într-un moment de însemnătate decisivă pentru dezvoltarea conlucrării rodnice, multilaterale, pentru întărirea continuă a prieteniei româno-bulgare, atît în interesul nostru reciproc, cît și al cauzei socialismului și păcii în lume. Și această întâlnire s-a desfășurat într-o atmosferă vibrată, de o deosebită căldură, entuziasmul sărbătoreț cu care au fost primiți de o parte și de alta a malurilor Dunării conducătorii de partid și de stat din cele două țări demonstrînd voința ambelor popoare de a întări prietenia tradițională care le leagă, de a intensifica colaborarea pe toate planurile, pe baza înțelegerilor realizate la cel mai

înalt nivel. Este grăitor, de altfel, și capătă o semnificație specială, faptul că, în aceste zile, s-au împlinit zece ani de la punerea de către cei doi conducători de partid și de stat a pietrei de temelie a întreprinderii pentru construcții de mașini și utilaje grele din Giurgiu și Ruse, expresie simbolică a voinței ferme de colaborare, de înțelegere reciprocă, de promovare în relațiile româno-bulgare a unui climat politic capabil să fertilizeze relații în avantajul ambelor popoare, al cauzei socialismului și păcii. Aprecierile formulate de către înalții reprezentanți ai popoarelor române și bulgare în cadrul întâlnirii prietenești de la Giurgiu și Ruse sînt de natură să inspire optimism în legătură cu raporturile multilaterale dintre popoarele noastre. S-a exprimat cu putere hotărîrea de a da noi impulsuri bunelor raporturi tradiționale existente, raporturi întemeiate pe stimă și respect reciproc, pe principii de deplină egalitate, independență și neamestec în treburile interne, pe idealurile socialismului. Un argument puternic în favoarea acestei perspective îl constituie tradiția prieteniei și colaborării româno-bulgare, interesele comune pe care le avem, hotărîrea ca prin eforturile ambelor părți să se asigure dezvoltarea pe mai departe a relațiilor româno-bulgare, astfel încît ele să se afirme ca un exemplu de raporturi între țări socialiste vecine și prietene, între popoare libere și suverane.

SUPLIMENTUL
LITERAR-ARTISTIC

Omagiul artei

Coiful de la Poiana-Coșofenești (detaliu)

ÎN ACEST NUMĂR:

● Pentru o mai dreaptă cinstire a trecutului: Un capitol de excepțională importanță istorică și culturală — ARTA GETICĂ (pag. 4-5) ● Valori de azi: NICOLAE LABIȘ — POETUL PRIMELOR IUBIRI (pag. 8-9) ● Cetind istoria românilor: REPUBLICA ROMÂNEASCĂ (pag. 10)

DEZBATEREA NOASTRĂ: Originile geto-dacice, o temă perenă a literaturii române

Pentru literatura română, tema originilor apare, la o cercetare probă, ca una din temele ei esențiale, înzestrată cu o profundă funcție structurantă. Pe scriitorul român îl „persecută” momentul genezic al universului și al umanității și îl obsedează momentul etnogenezei al poporului său. Cel mai adesea, el le gîndește într-o inextricabilă înlănțuire, ca pe două stadii ale aceleiași „faceri”. Mihai Eminescu și Lucian Blaga, Nichita Stănescu și Ion Gheorghe, deci marii poeți români ai originarului, au proiectat scenariul nașterii noii entități etnice pe un fundal cosmic în fierbere. Văzută cu ochii lor, o asemenea apariție pune în mișcare astrele și le obligă să-și reconfigureze raporturile, solicită prezența zeilor — și, dacă tradiția nu-i pune la dispoziție, îi inventează —, restructurează universul. Ochiul poetului nu privește însă în gol; ei însuflețesc și potențează imaginativ reconstituiri istorice, astfel că în alveola mitului persistă întotdeauna simburile adevărului.

Și în literatura de valoare secundă și în tentativele eșuate, osatura procesului etnogenezei din care s-a decantat poporul român se conturează clar. Conviețuirea comună, timp de secole, a dacilor și a romanilor e o

premisă de care nu s-a indoit nici un scriitor autentic al originilor, indiferent de numărul de caracte al talentului său. E natural ca atenția să se fi concentrat asupra tragediei poporului dac, asupra istoriei și asupra mitologiei lui, cită vreme el a fost cel cucerit, cită vreme, în simbioza daco-romană, covârșitoare a fost proporția

că”, dar o intitulează Traianida. Să fie o nebăgare de seamă? Dacă e o dificultate de a o citi, nu, e o dificultate de a observa că stufoasa ei materie aglutinează elemente dacice, cu sau fără proprietate istorică, în bună măsură fanteziste, că majoritatea personajelor reprezintă lumea autohtonă, că, în fond, povestea e a

il persuadează pe Zamolxis să-i accepte alegerea și să-i orînduiască lui Decebal o moarte vitejească și urcarea la cer. Pactul dintre Eudocia și Zamolxis are caracter deliberativ. Refuzînd să-i vadă pe daci „cuceriti” și pe romani „cuceritori”. Bolinteanu imaginează comunitatea daco-getică alegînd ea însăși simbioza cu spiritualitatea romană. Daco-geții nu sînt romanizați cu de-a sila, hotărîsc ei înșiși să se romanizeze. Titlul epopeii accentuează această opțiune.

Intr-un proiect de epopee, rămas în faza de proiect, tinărul Eminescu își propunea să conducă disputa dintre cele două părți spre o reconciliere asemănătoare. În ultimul ei episod, Dochia, fiica lui Diutpareu, „capul preoților daci”, care îl iubise pe „Dacio” și îl urise pe Traian, se lasă cuprinsă de dragoste pentru cel din urmă: „La căderea Daciei, ea adună restele (resturile n.n.) poporului spre emigrare. Ei emigrează și cînd de departe s-aud încă cîntecele lor de jale — Dochia li rămîne în urmă — nu poate să se despartă de pămîntul ei, icoana lui Traian tot mereu era

CONSTANTIN SORESCU

(Continuare în pag. a II-a)

Izvoarele continuității

autohtonilor și cită vreme mitologia și folclorul românesc continuă, într-o formă lingvistică nouă, mitologia daco-getică. Nu propensiuni obscure — nici vraja rea a instinctualității primare, nici boala misticismului — explică prezența cu valoare de pecete a ființei geto-dacice în literatura originilor românești, ci realitatea istorică însăși.

Termenul latin nu lipsește însă niciodată dintr-o ecuație care, în absența lui, s-ar deforma monstruos.

Bolinteanu scrie o epopee „daci-

Daciei. Și totuși, poetul își botează epopeea cu numele împăratului cuceritor! El e în căutarea unei soluții compoziționale apte să sublimeze faptele istorice. Decebal a pierdut în fata lui Traian, dar n-a pierdut oricum. După ce trece prin peripeții care de care mai nădrăvane, regele dac ajunge să stăpînească trei sute de nave de război, cu a căror forță l-ar putea birui pe „oaspetele” roman. Dar nu va izbuti. Eudocia, personajul feminin al epopeii, care simbolizează Dacia însăși, îl preferă pe Traian. Ea

ORIGINILE GETO-DACICE, O TEMĂ PERENĂ A LITERATURII ROMÂNE

(Urmare din pag. 1)

naintea [ei], — el apare — ea incremeneste. În mai toate încercările poetului pe temă dacică, Dochia, „în care se intrupa mitologia dacă” (G. Călinescu), ori, poate mai complet spus, spiritul Daciei, nutrește față de Traian o afecțiune cu aspect erotic. Ce rost va fi avind insistența poetului de a face din Dochia și Traian o pereche de îndrăgostiți? Cum în textele eminesciene nu e nimic intimplător, nici această iubire nu poate fi un simplu joc. Ea ascunde un mod de a vedea simbioza daco-romană: impactul dur, fără menajamente dintre cele două părți trebuie să fi fost urmat de o stare de comuniune. Neîndurarea, de care depinde victoria în război, se va fi prefăcut în îndurarea de care depinde conviețuirea în vreme de pace. Neînduplecarea va fi devenit înduplecare, nemila milă, ferocitatea blîndete și ura iubire. Pentru a se implini și desăvîrși, simbioza are nevoie de dragoste. Acesta e mesajul subtextual al poveștii de iubire dintre Dochia și Traian, în care ea are întotdeauna inițiativa. La el ajung, direct sau pe ocolite, cei mai mulți dintre scriitorii pe temă geto-dacică.

Cum s-ar putea spune, deci, despre vreunul dintre ei că își neagă părintele roman? Asemenea bănuiele vin de obicei din partea aceluia pe care îi animă reticența față de părintele geto-dacic și care ar prefera să vorbim doar despre obirșia romană. E o tendință pe care clarvăzătorii culturii române au respins-o adesea. „Mărturisesc — scria Mihail Sadoveanu — că nu înțeleg tocmai bine de ce e nevoie să se dovedească latinitatea noastră exclusivă, deci noblețea noastră de la Roma, ca să devenim un mare popor”. Sintem urmași ai Romei, dar într-un mod specific, așa cum nuanțează autorul „Crengii de aur”: „Pot spune istoricii că neamul părinților noștri se trage de la Traian și de la Roma. Socotind limba ca factor important de comunicare, am totuși incredințarea că trebuie să ne căutăm pe noi înșine mai adînc și mai în trecut, cînd cîntecul și legendele traduceau cu alte vocale aceleasi sentimente. Pot spune că neamul nostru se trage de la Roma, dar mai cu seamă se trage de la Carpați”. Nu e o simplă credință de scriitor, ci o concluzie științifică, pe care Sadoveanu o reformulează expresiv. Fapt semnificativ, un istoric a ales-o ca moto la antologia Carmen saeculare

valahicum, editată la aniversarea a 2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent sub conducerea lui Burebista.

Sadoveanu nu e singurul care a observat exaltarea latinității noastre în detrimentul geto-dacității. În capitolul final al istoriei sale literare, „Specificul național”, G. Călinescu numea și consecința păgubitoare a acestei atitudini unilateralizante: „Noi am făcut caz de latinitatea noastră indiscutabilă, dînd însă impresia că sintem tineri și neglijînd substanța medulară”, și propunea în continuare să proporționăm și să definim factorii implicați în etnogeneza poporului român în contextul întregii latinități europene: „Noi însă sintem romani, ca și francezii galo-romani, popor străvechi adică, cu notele lui etnice neschimbătoare esențial, primind limba și cultura latină.

axiologice, această literatură de o tipologie foarte diversă o constituie proiectia culturală a lumii geto-dacice. Comunitatea autohtonă pe care o cunosc perșii, grecii și romanii nu e una primitivă, larvară, fără fizionomie, ci o comunitate cu o civilizație și o cultură constituite în forme superioare, chiar dacă civilizația este preponderent una a lemnului, iar cultura una a oralității. Nu o caracterizează instincționalitatea primară, dereglarea simțurilor, încețoșarea minții. Spiritul geto-dacic este unul echilibrat, cum pînănt solar. Credința în nemurire este interpretată ca stimul în vederea acțiunii benefice, ea îndemnă la jertfă în lupta pentru apărarea patriei, nicidecum ca izvor de fapte iraționale. Poporul daco-getic era dotat pentru cîntec și poezie (nu degeaba grecii originau aceste arte în spațiul din nordul

(capitolul folcloric e o dovadă de vechime), tema geto-dacică e și o temă modernă, și aceasta pentru că oferă scriitorului nu numai posibilitatea de a reconstitui, ci și pe aceea de a paraboliza. Eminescu e cel dintîi care, pornind de la mitul geto-dacic și rămîind în cadrele lui, ajunge la esența unei drame umane: geto-dacii fiind nemuritori, cum va putea Zalmoxis să-i ofere dacului supărat pe lume, din Rugăciunea unui dac, posibilitatea de a pieri cu totul, de a nu mai fi pur și simplu, singurul mod în care s-ar putea liniști? După Eminescu, Blaga propune în Zamolxe o dramă gravă a omeneșului: în anumite împrejurări, mitul poate înlocui realitatea.

Plăcerea proiecțiilor parabolice cu materie istorică și mitologică geto-dacică o au mai toți poeții generației '60: Nichita Stănescu, în Elegia a doua, getica, unde, în imaginea germinativă a zeilor, poate fi deslușită conexiunea cauzală dintre absența și apariția sacralului; Marin Sorescu, în Unde zeu e Zamolxe, o încercare de a așeza destinul lui Ovidiu printre geți în zodia risu-plînsului; Gheorghe Tomozei, în Poeții lui Decebal rege, o dramă a oralității: a literaturii nescriese pe care o înecă uitarea; Grigore Hagiu, în Decebal, o alegorie a morții sacrificiale; Darie Novăceanu, în Ranisstorum, un blestem pentru nelegiuții dintotdeauna, pornind de la lăudăroșenia unui oarecare Maximus, care pretinde a-l fi prins pe însuși Decebal, a-l fi decapitat și a-l fi adus capul în orașul natal; și mai ales Ion Gheorghe, poetul care ambiționează să aproximeze mitologia geto-dacică însăși, dar care nu ajunge, din fericire, în cele mai frumoase texte, decît la alegorie.

E de așteptat ca tot mai aprofundatele cercetări din ultimele decenii, multe din ele deja sintetizate, să dea un nou impuls literaturii pe temă geto-dacică. Se va merge, mai ales în roman, pe calea reconstituirii, dar va fi adîncită și cealaltă cale, a transformării materiei istorice în punct de plecare pentru discursul esențial despre om.

Cine cunoaște interesul pe care îl acordă temei originilor marile literaturi contemporane (engleză și germană, franceză și italiană, spaniolă și latino-americană, nord-americană și sovietică) nu poate să nu vadă că, prin tema geto-dacică, literatura română se situează într-o autentică și productivă sincronie.

Izvoarele continuității

În fond sintem geți și e mai bine a spune că în felul nostru am primit și noi succesiunea spiritului roman, pe care trebuie să-l continuăm de la longitudoinea reală, fără mimetisme anacronice. Spiritului galic și brit trebuie să-i corespundă aici, prin sporire, spiritul getic”. G. Călinescu își baza viziunea din anii '40 pe cercetările și concluziile unor savanți ca B. P. Hasdeu, Vasile Părvan, Nicolae Iorga și ale unei întregi echipe contemporane de tracologi. Foarte bogatele cercetări ulterioare au confirmat-o definitiv.

Scriitorului dornic să scrie pe temă geto-dacică, această viziune îi permite să prelucreză materia care reprezintă „substanța medulară” a spiritului românesc și să sondaie perioada care precede momentul impactului daco-roman. Astfel se legitimează Zamolxe, capodoperă dramatică a lui Lucian Blaga, poemele epopice ale lui Ion Gheorghe (Cavalerul trac, Megalitiicele, Dacia Phoenix, Scripturile, Zalmoxișii etc.), romanul Călătoria spre zei, al lui Mihail Diaconescu și alte cîteva întreprinderi epice, de valoare variabilă.

Trăsătura care unifică, pe deasupra particularităților stilistice, vizionare și

Dunării și nu fără temei se consideră că poporul geto-dacic îi datorează poporului român aptitudinile sale artistice), dar această vocație nu contravine clarității. Se poate vorbi de o claritate getică peste care claritatea latină s-a pliat consonant.

Literatura pe temă geto-dacică deschide asupra lumii antice nord-dunărene o fereastră de aer proaspăt și întăritor. Hăul pe care unii au plăcerea de a-l plasa aici e de fapt cosmos, iar populația cu aspect de minereu pe care și-o inchipuie aceiași e o umanitate în toată puterea cuvîntului, contemporană valoric cu marile umanități scripturale ale Antichității.

Scriitorii din ale căror opere am desprins această imagine valorifică atent rezultatele științei istorice, dar (asemenea lui Ion Gheorghe) nu se ferece să le întregască prin adaosul propriilor ipoteze. S-ar putea ca aprofundarea științifică ulterioară să le valideze, cum s-a întimplat de atîtea ori în cadrul circuitului literatură-știință, dar s-ar putea, de asemenea, să le infirmă. Tabloul în care își au locul nu se va modifica însă: mai buna cunoaștere a istoriei geto-dacice nu va face decît să-l nuanțeze.

Temă perenă a literaturii române

A spune că Mihail Sadoveanu, Lucian Blaga sau G. Călinescu, de pildă, nu pot fi înțeleși pe deplin, în operele lor de maturitate, fără Getica lui Vasile Părvan, poate părea o exagerare romantică, juvenilă, eventual necontrolată, dar este, de acum, o axiomă a culturii românești. Și nu numai, pentru că celor trei li se mai pot alătura alți trei sau patru sau n creatori (bunăoară: Argezi — cu, să zicem, Dacia sau Arheologică; V. Voiculescu; Cezar Petrescu — v. Comoara regelui Dromichbet; Mircea Eliade și alții alții dintre scriitorii interbelici, fără a mai deschide discuția despre „dacismul” lui Eminescu ori Dan Botta), dar, mai cu seamă, pentru că numele, personalitatea exemplară și opera lui Vasile Părvan au fecundat, au influențat, au înrîurit, de fapt, atît de mult cultura românească, incît orice referință la ele pare de prisos, iar orice omitere, un sacrilegiu. Dacă s-a spus că fără Eminescu, Sadoveanu ori Argezi, istoria românilor parcă nici n-ar exista, e cu atît mai mult de meditat la faptul că fără opera lui Vasile Părvan (ca și fără cea a lui Xenopol, Iorga, G. Brătianu ori C. C. Giurescu), într-adevăr, existența românească n-ar avea nici un suport. Teoretic, cel puțin.

Din fericire, acest suport — nu doar teoretic, ci chiar afectiv, liric aproape, științific, de o înaltă filosofie a istoriei, — l-a oferit — nu numai forului academic de acum șase decenii, nu numai conștiinței naționale, nu numai, prin traducere în limba franceză, lumii întregi — cartea capitală a lui Vasile Părvan.

Apărută în 1926 și reeditată în 1982 de Radu Florescu (Editura „Meridiane”), Getica. O protoistorie a Daciei de Vasile

Părvan reprezintă o sinteză pe care n-o poate ocoli nici un cercetător.

Deși informația științifică (de-a dreptul enciclopedică la acea vreme!) copleșeste, valoarea ei rezidă mai cu seamă în sufletul zidit între cărămizile sale, în spiritul congruent, în tensiunea ei lirică. De unde, foarte probabil, ecoul prelung din conștiința unor scriitori: G. Căli-

nescu, un Argezi sau un Blaga — și alții alții dintre artistii plastici ori muzicieni.

De altfel, sugestia „muzicală” înălțată acestor creatori nici nu miră. Nu numai că Getica oferă atîtea „subiecte” de inspirație — tocmai prin depărtarea lor în timp, prin inducția lirică, prin aerul mitologic —, dar ea însăși este o sinteză, inefabilă, a „protoistoriei” (zis cu modes-

peremtorii. În fine, muzica și poezia, argumente forte ale autorului de Memoriale, nu puteau să lipsească. Și, nu numai că nu lipsece, dar dincolo de valoarea sa științifică (istorică, arheologică, antropologică, filosofică etc.), Getica lui Vasile Părvan are, realmente, virtuți literare.

Recitească-se, de pildă, capitolul al III-lea al lucrării — în-

nu elimină din analizele sale raportul Pitagora-Zalmoxis și, în cele din urmă, pitagorismul învinge. Măcar simbolic sau sugestiv. „Nu există nici o dovadă despre practica vreunui cult orgiastic la geți.” — zice autorul în Concluzii. Și, de vreme ce nu numai mobilierul sau casa, dar chiar și plugul au avut de folosit nu fierul, ci lemnul, de vreme ce Dio Chrysostomus sau Jordanes i-au prezentat pe geți ca un „popor așezat, înțelept, idealist”, în stare să cunoască „limba și cultura greacă”, de vreme ce însuși Herodot li considera „cei mai viteji și mai dreپți dintre tracii”, un anume platonism, un geometrism, un pitagorism — de fapt — nu poate fi exclus din existența geților. Lecția dată lui Lysimachos de regele Dromichaites este edificatoare în acest sens.

Afirmînd că „dragostea de literatură și în special de muzică și poezie a daco-geților era de altfel străveche”, Vasile Părvan își antcipa, de fapt, concluzia acestui citat capitol 3: „geto-dacii statornici, supuși și cu frică de Zeul lor, amărîți de vecini cu nesfîrșitele războaie și prădăciuni și sălbăticii și ei de multe ori de ticăloșii lor, totuși veseli și glumeți la vreme de pace, minioși și cruzi numai la război, îndegebi însă cu un bun simț și mereu înorîndu-se la străvechea lor credință optimistă în zei și în oameni” (subl. n.).

Vasile Părvan a fost nu numai un istoric, un erudit, un poliglot, un savant ultra-informat, dar, deopotrivă, un suflet de poet, un pedagog și un filosof al istoriei (universale și, cu osebire, naționale). În ultimă instanță, un (mare) om al pămintului românesc.

FANUȘ BAILEȘTEANU

„O sinteză inefabilă”: „Getica”

nescu, Lucian Blaga, Mihail Sadoveanu.

Trimitem la acești scriitori reprezentativi nu pentru a mai demonstra valoarea științifică a operei lui Vasile Părvan (despre care s-au pronunțat specialiștii) care, de fapt, nici nu mai trebuie să fie demonstrată, ci pentru a arăta că de morală Datoriei vieții noastre, de sobrietatea și profesionalismul lui Vasile Părvan, de rezultatele muncii lui, de patriotismul său ardent, dar deloc ostentativ, s-au pătruns toți cei ce au vibrat și vibrează, cu adevărat, într-o permanență sufletului românesc. Adică un Sadoveanu,

tie!), românești, cum voia și G. Călinescu să fie (și este!) marea sa Istorie...

Alcătuită din șapte capitole, înălțată, deci, pe șapte coline — ca și Roma —, Getica lui Vasile Părvan are o arhitectură clasică: șase etape de muncă și demonstrații și o a șaptea zi, concluzivă, de contemplație și rezumat ale acestei munci.

După arhitectură, pictura și — mai cu seamă — sculptura (sfidînd chiar preceptele religiei antice), sint, măcar prin bogatele ilustrații ale cărții, dacă nu și prin arabescurile frazei, altfel de o claritate dorică, de o deosebită plasticitate, argumente

titulat Cultura getică — și se va vedea sufletul ardent care a condus la concepția, planul mai amplu și realizarea finală a unei asemenea sinteze a existenței românești (din preistorie, dar, de fapt, de din tot-deauna).

„Grecii — scrie Vasile Părvan — cunoscînd pe geți, au fost așa de mirați de înalta lor concepție despre lume și viață — și în special de credința lor în nemurirea sufletului — incît, negăsînd altă explicație, l-au proclamat pur și simplu adepți ai filosofiei idealiste și mistice a lui Pythagoras.” Chiar dacă voia să rămînă sceptic la o asemenea supoziție, Vasile Părvan

De la mit la istorie: „Zamolxe” de Lucian Blaga

În vara anului 1919, tânărul autor al *Poemelor luminii* trăia — după cum avea s-o mărturisească mai târziu în *Hronicul și cîntecul vîrstelor* — o intensă perioadă de frământări spirituale, născute dintr-o aspirație chinuitoare spre noi modalități de expresie literară, din rîndul cărora nu excludea abordarea unui gen „mai obiectiv”: poetul „închipuise” anume, la acea vreme, **mitul lui Zamolxe**, subiect a cărui realizare o vedea posibilă „în forma unui poem dramatic”, după trecerea „răgazului de sedimentare” necesar. Acest răgaz n-a fost însă excesiv, de vreme ce piesa — înăgurind în dramaturgia română interbelică preocuparea pentru o reflectare specifică a motiveor mitice naționale — a văzut lumina tiparului, la Cluj, în decembrie 1921, purtînd și o „lămurire pentru cititor” în care se precizează că „istoria ne-a păstrat aproape numai numele acestui profet trac”, profilul său spiritual și acțiunea operînd fiind pe de-a-ntregul „o creațiune a autorului”.

Zamolxe — „mister păgîn” cum e subintitulată piesa — n-ar avea, așadar, comun cu istoria (în măsura în care Herodot ne-a transmis informații referitoare la realități istorice) decît numai cunoscutele referiri, atît de relative într-adevăr, la biografia celui care, om sau zeu, adept al lui Pitagora, le-a oferit daco-geților ideea nouă a imortalității, cu implicații pozitive însă în dinamizarea activităților sociale și mai ales ostășești ale acestora — „cel mai viteji și mai drepti dintre tracii”. Într-o asemenea direcție converg, de altminteri, majoritatea părerilor emise de comentarii operii, care văd îndeobște în **Zamolxe** o dramă de idei, primordial poetică, exprimînd fie „tragedia învățăturii cea plină de viață în luptă cu ritualul rigid” (Tudor Vianu), fie un conflict pirandellian între

adevăr și ficțiune, ca „un prim pas de a încadra dionisiacul nietzschean în tradiția românească pe calea mitului” (G. Călinescu), fie — pentru a rezuma — conflicte arhetipale, atitudini panteiste sau stări extatice profetînd „sîrșituri” și „nașteri” de lumi, fie „imagini-sinteză” ale spiritualității dacice ș.a.m.d. — fără a lua în seamă, de regulă, faptul că menținerea dramei în cadrul ideatic dat, filozofic și poetic (cadru al mitului, ce-i rămîne indubitabil propriu), nu conduce neapărat la dislocarea ei dintr-un context istoric destul de bine conturat pentru a-i conferi dimensiuni ideologice și rezonanțe patriotice de a amplitudine pe nedrept subestimată.

Este de remarcat, în această ordine de idei, la un examen atent al textului, că întreaga problematică zamolxiană imaginată de Blaga pe un substrat mitic se situează totuși într-un timp și într-un spațiu al realității istorice atestate documentar. Autorul nu indică, e drept, decît faptul că „acțiunea se petrece în munții Daciei”, fără a face alte precizări de natură cronologică; acestea apar însă, încă de la începutul piesei, dacă observăm că personajul denumit **Ostașul străin** (actul I, tabloul II) a fost luat prizonier de către daei **lingă Dunăre**, cu puțin timp mai înainte, și că el este un **grec** (în țara lui cresc portocall, iar nu ninge, „soarele crezi că-i același”, insul vădește o caracteristică sîretenie), provenind cu multă probabilitate dintr-un contingent militar pe care coloniile grecești pontice (Tomis sau Histria), supuse fără împotrivire de regele persan Darius I. I-au pus la dispoziția agresorului ce-și continua expediția împotriva scîților, spre nordul Dobrogei, la anul 514 î.e.n. (cf. *Istoria militară a poporului român*, Ed. Militară, 1984, vol. I, p. 57). Or, această dată aflată la începutul istoriei

strămoșilor noștri, corespunde cu destulă exactitate atestării lui Zamolxe ca un contemporan (după unii chiar discipol) al lui Pitagora, filozoful grec ce-și crease propria școală de la Crotona (Italia) în anul 530 î.e.n. (Călătoria la oracolul delfic a celui alt personaj important al piesei, **Magul**, confirmă de altfel, chiar dacă într-un cadru temporal mai larg, ca dată aproximativă a acțiunii din **Zamolxe**, sîrșitul secolului VI î.e.n.)

„Misterul păgîn” **Zamolxe** poate fi încadrat, prin urmare, oricît de elastice reperi cronologice am admite, într-un context al realităților sociale specifice pentru zorii istoriei geto-dacice, deschizînd orizonturi noi de interpretare a ficțiunii blagiene și conferindu-i, mai ales, configurații mitice un sens istoric progresist limpede; **Zamolxe** este cea dintîi creație dramatică românească de valoare certă închinată originilor poporului român (fragmentele eminesciene rămîind, din păcate, oricît de eminente, doar ceea ce sînt). Mai mult încă, încadrarea ei în contextul istoric căruia subiectul îi aparține, dincolo de detalierea implicațiilor pe care această temporalizare le poate dezvălui în raport cu substanța poetică și filozofică a textului, pune în lumină cel puțin două idei prețioase culturii și permanentelor românești: pe de-o parte, existența străveche a relațiilor — dovedite și arheologice — pe care geto-dacii le-au cultivat neînțecat cu etniile vecine (personajul **Clopiitorul**, de pildă, este și el, în **Zamolxe**, un grec...); pe de altă parte, caracterul unitar al civilizației pe care o exprimă **Zamolxe** (acțiunea piesei începe și se sîrșește în **munții**, dar nu fără a se extinde în **ținuturi deluroase**, ca în actul II, tabloul I și în actul III, tabloul I, și chiar la **ses întins**, precum în actul II, tabloul III) și care a fundamentat în continuare unitatea descendentilor daco-romani, apoi pe aceea a poporului român însuși, pînă în zilele noastre. Hotărît lucru, Lucian Blaga a simțit intens istoria, în formele ei constituite.

MIHAI VASILIU

Mitologia dacilor — dimensiuni și perspective ale cercetării

Este un adevăr binecunoscut faptul că istoria nu a fost prea darnică în atestări și relieve referitoare la mitologia dacilor. Virtutea epocilor a distrus o mare parte din vestigiile care ar fi putut mărturisi despre sistemul mitologic al acestora, despre felul în care ei gîndeau și analizau lumea prin limbajul complex al miturilor și simbolurilor. Opera necrutătoare a timpului a fost „ajutată” și de faptul că mitologia dacilor avea un caracter anionic, nu se întemeia pe un sistem instituționalizat de reprezentări (grafice și sculpturale) ce ar fi trebuit să substituie divinitățile ori stihile adorare. Puțina cunoaștere a limbii societății și datinilor dacice de către greci și romani a făcut, de asemenea, ca mărturiile călătorilor, istoricilor și geografilor să fie incomplete, fragmentare și adeseori deformate. Într-adevăr, nu trebuie să uităm că toți acești oameni priveau civilizația strămoșilor noștri dintr-o anumită perspectivă, cultural determinată, o receptau în cadrul unui anume cod și o traduceau într-un limbaj (cultural) care le era propriu; aceasta este faimoasa „interpretare” („gracca” ori „romana”) care face ca **Zamolxis** să devină un elev al lui Pythagora ori ca zeii de aici să capete numele unor divinități romane, cu care, funcțional, se asemănau. Dacă adăugăm la toți acești factori obiectivi, istorici,

și un anume număr de greseli (ori exagerări) de interpretare datorate savanților moderni (care au accentuat excesiv asupra unui amănunt ori altul, ipostaziindu-le în trăsături definitorii), vom înțelege și mai exact cît ne este de greu să conturăm un tablou complex, exact al universului mitologic al dacilor.

Totuși, în ciuda tuturor acestor factori, cercetările științifice au stabilit o seamă de jalane, de puncte de reper edificatoare. Evident, nu vom putea ști niciodată cum a fost, punct cu punct și în toate articulațiile ei, mitologia dacică; dar știm, — și cunoașterea noastră se va adînci odată cu progresele științei — coordonatele majore ale acestui sistem mitic. Și știm printr-o lectură riguroasă, obiectivă și subtilă, a două serii de mărturii: cele de natură arheologică și cele de natură literară. Dacă în cazul celor din urmă, conținutul era cunoscut de multă vreme și nu mai sensul adînc era neclar ori discutabil, în cazul primului, revelația vine îndeobște din partea conținutului. Numeroasele descoperiri arheologice recente au adus argumente deosebit de importante în definirea și montarea universului mitologic al dacilor. Ele au schimbat mult opinea tradițională, au înlocuit teze considerate ca inacceptabile, au dezvăluit dimensiuni nevăzute. Am convingerea că interpretarea și corelarea acestor date vor permite un salt calitativ, ne vor ajuta să depășim etapa în care un fragment de text din Herodot ori Strabon era discutat și răs-discutat pentru a se stoarce din el toată informația, pentru a se deduce (prin complicate raționamente și analiză) o anume dimensiune mitică. Sînt conștins, de asemenea, că o mai bună colaborare interdisciplinară între arheologi, lingviști, folcloriști și etnologi vor permite lărgirea perspectivei noastre asupra acestui domeniu.

Nu este aici locul să prezentăm în amănunt sistemul mitologiei dacice: cititorul este familiarizat cu dimensiunile sale generice și poate găsi, pentru lărgirea informației sale, numeroase lucrări de specialitate remarcabile. Aș vrea însă să răspund, în spațiul acestei creații nu atît a universului mitologic al dacilor, cît a cadrului în care ea poate fi discutată, la o posibilă întrebare: de ce atît interes pentru lumea miturilor? De ce atîtea eforturi științifice pentru a stabili coordonatele unui sistem imaginar, rod al fanteziei strămoșilor noștri? Pentru că acest sistem imaginar era pentru ei ceea ce sînt, pentru noi, știința, logica și filozofia. Pentru că mitologia era, pentru daci, dar și pentru toate popoarele străvechi, acel produs al gîndirii, acea unealtă a minții prin care ei încercau să cunoască și stăpînească lumea. Era, firește, o cunoaștere și o stăpînire imperfectă, petrecută în imaginar și nu în real; dar traseul acestui efort, dimensiunile sistemului mental pe care ei l-au creat, ne dezvăluie coordonatele profunde ale gîndirii și eticii dacilor. Mitologia ne oferă o poartă spre cunoașterea lăuntrică a mentalității, a sufletului și a valorilor umane prin care strămoșii noștri se defineau, se individualizau în ansamblul popoarelor indo-europene.

Urmași ai lor, moștenitori ai civilizației lor păstrînd ceva din seva și tăria spiritului lor așa cum apa unui rîu păstrează gustul și limpezimea apei din izvoarele îndepărtate, nu trebuie să preocupăm nici un efort, nu trebuie să ocolim nici o cale ce ne-ar putea deschide orizonturile de cunoaștere și înțelegere către începuturile noastre, către vremile dintîi ale istoriei și culturii noastre. Iar mitologia este o poartă și un orizont spre care ne putem îndrepta cu încredere și speranță.

MIHAI COMAN

Confesiune de scriitor

Odată, pe drumurile copilăriei, tatăl meu mi-a explicat că la **Apa-Sărătă**, un sat care astăzi se găsește pe teritoriul orașului Cîmpulung, a fost descoperită și cercetată o cetate romană. Amintind de cetatea romană el mi-a istorisit însă încă o dată, și eu îl ascultam cu o plăcere pe cît de încordată pe atît de profundă, despre daci și romani, despre războaiele lor, despre Traian și Decebal, despre toate acele lucruri elementare, dar atît de semnificative care marchează definitiv conștiința noastră istorică încă din anii copilăriei.

Într-o altă călătorie spre Cîmpulung, pe drumul mai ocolit, pe la **Nămăești**, pe **lingă muntele Mateiașu**, el mi-a povestit și de satul **Cetățeni** de pe **Dimbovița**. Acolo, la poalele muntelui **Cetățuia**, învîțații descoperiseră o așezare dacică. Tata știa de această descoperire și mi-o explica, în maniera lui așezată și elocventă, plină de pasiune și blîndețe.

Într-o zi, ceva mai târziu, cînd încă eram elev la școala din sat, după ce am început să mă descurc mai bine pe străzile Cîmpulungului, m-am dus singur pe **musculul de la Apa-Sărătă** ca să văd locul cetății. Am dat acolo de un mic plai, de cîteva ziduri groase, de niște gropi unde se putea vedea că săpaseră oamenii, de bucăți de piatră căzute la întimplare. În primele clipe totul mi s-a părut, cumva, cunoscut. Parcă mai văzusem asemenea ruine. Apoi totul a început să se anime dintr-o dată. Imaginația mea dezlănțuită crea și combina, pornind de la amănuntele înfilnate acolo, scene uluitoare, reconstituiri intuitive pline de dinamism, detalii, sensuri și semnificații copleșitoare, într-o atmosferă acaparantă de tensiune și de mister. Dacii și romanii de care îmi istorisea tata trăiau în mintea mea aproape aievea. Atunci am dorit să fiu și eu în stare, cîndva, cine știe cînd, să știu tot atîtea lucruri despre daci și romani și mai ales să le istorisesc tot atît de frumos

și de limpede cum o făcea tatăl meu.

Fapt este că în anii de liceu și de facultate pasiunea mea pentru istorie, inclusiv pentru istoria locurilor din **Muscelul copilăriei**, a devenit mai stăruitoare, mai sistematică. Atunci, în anii de facultate, în atmosfera plină de emulație de la filologie, am conceput prima dată cîteva schițe și narațiuni mai ample cu subiect dacic. Una din ele a fost încheiată și oferită spre lectură colegilor mei de cămin.

În anii de după debutul meu editorial, îndeosebi în perioada în care am îndeplî-

șele mele mai vechi sau mai noi legate de lumea Daciei și îndeosebi de cetățile copilăriei mele. În timp ce îmi ordonam aceste notițe, unul din vechile subiecte dacice pe care le purtam în mine încă din anii facultății mi s-a impus tot mai mult. Este un subiect itinerant. El organizează narațiunea ca o desfășurare de evenimente legate de o călătorie inițiată. **Arhidamos din Apolonia**, fiul lui **Calistene**, străbate ținuturile dominate de marele rege **Burebista**, fondatorul statului centralizat dac, într-o misiune incredințată de bărbăție cetății sale. Călătoria în spațiu înseamnă pentru **Arhidamos** și o călătorie în timp și, prin aceasta, o mai profundă înțelegere a propriei sale substanțe sufletești. Pri-

Romanul „Călătoria spre zei” este o evocare a Daciei spirituale

nit sarcina de redactor șef al revistei **Argeș**, vechea ispită din anii copilăriei, cînd dorișem, **lingă ruinele castrului de la Apa-Sărătă**, să povestesc tot atît de frumos ca tatăl meu, și din anii de facultate, cînd încercasem cîteva mici narațiuni cu subiect dacic, m-a încercat uneori. Totuși această ispită n-a trecut niciodată de faza unor simple note și schițe sumare.

În vara anului 1978, în timpul unei călătorii cu soția la **Tropaeum Traiani**, vechea mea dorință de a evoca lumea Daciei m-a invadat iar. Sus, **lingă monumentul reconstituit cu atîta grijă și demnitate științifică**, faptul că încă n-am dat la iveală romanul meu cu subiect dacic mi s-a părut de neînțeles. Jos, în cetate, în timp ce umblam pe impresionanta **Via Principalis**, lungă de aproape 300 de metri, pe **Via Forensis** și pe **lingă Basilica Forensis**, decizia mea de a scrie romanul cu subiect dacic a devenit irevocabilă.

Intors la București, timp de cîteva săptămîni am reluat atent și am făcut ordine în cărțile, conspectele și noti-

ma parte a romanului este dealțul intitulată **Drumul spre sine**.

Am scris la romanul **Călătoria spre zei**, începînd din august 1978. Caracterizarea morală și psihocritică a strămoșilor noștri, pe care marea confruntare militară desfășurată cu două milenii și jumătate în urmă, în anul 514 î.e.n. între străvechii locuitori dintre **Dunăre** și **Mare** și **Imperiul Persan** i-a prilejuit-o lui Herodot, părintele istoriei, cel ce a scris că **geto-dacii sînt „cei mai viteji și mai drepti dintre tracii”**, a luminat consecvent efortul meu, mereu reluat, la masa de lucru. Am scris deci un roman despre **Dacia spirituală**, despre calitățile morale și sufletești prin care strămoșii noștri s-au înscris în istorie. În unele din locurile pe care le-am evocat în roman, la **Capidava**, pe înălțimea de pe malul drept al **Dunării**, la **Hirsova** (**Carsium**), cel mai important punct de trecere din **Dacia Pontică** spre cîmpia de la sud de **Carpați**, la **Ocișia**, unde s-au făcut săpături la cetatea din sec. al II-lea î.e.n. identificată drept **Buri-**

dava getică, săpături care au dus, între altele, la găsirea unor noi dovezi ale răspîndirii scrierii latine în lumea strămoșilor noștri cu mult înainte de stăpînirea romană și unde au existat un castru și o așezare înfloritoare în sec. II—III e.n., loc de staționare pentru legiunea I-a Italică, la **Grădiștea Muncelului** (**Sarmizegetusa Basileion**) și în alte locuri legate de istoria strămoșilor noștri, am fost adesea, fie înainte, fie în timp ce scriam la **Călătoria spre zei**. Lucrările științifice ale unor mari savanți specializați în istoria politică, cultura și civilizația geto-dacilor precum **B. P. Hașdeu**, **V. Pârvan**, **Ioan I. Andrișescu**, **Teohari I. Antonescu**, **Constantin I. Daicovicu**, **Mihail I. Macrea**, **Hădrian I. Daicovicu**, **Ion Horațiu Crișan**, **Ioan G. Coman**, **Emilian Vasilescu**, **Ioan Rămureanu**, **I. I. Russu** și ale multor alora, români și străini, m-au ajutat tot timpul să înțeleg mai bine faptele, credințele, valorile specifice și istoria geto-dacilor.

Am încheiat **Călătoria spre zei** în februarie 1981. La finele anului 1982 romanul era în librării. E romanul unui destin uman, al unei experiențe sufletești definitorii și al unei lumi spirituale evocate înainte de toate sub latura demnității sale etice, așa cum a înțeles-o Herodot, iar după el toți autorii — istorici, poeți, filozofi, lexicografi — care au scris despre valorile morale ale geto-dacilor. Pentru că este atît de strîns legat de influența părintelui meu asupra formației mele intelectuale, de amintirea locurilor în care am copilărit și de experiențele sufletești pe care le-am trăit ca autor epic direcționat de o clară conștiință istorică, romanul **Călătoria spre zei** este o carte care mă reprezintă.

Mai presus de toate, **Călătoria spre zei** este însă o carte care mărturisește relația mea sufletească cu străbunii din veac și cu valorile lor nepieritoare, așa cum s-au păstrat ele în lumea satelor de unde eu am pornit în lume.

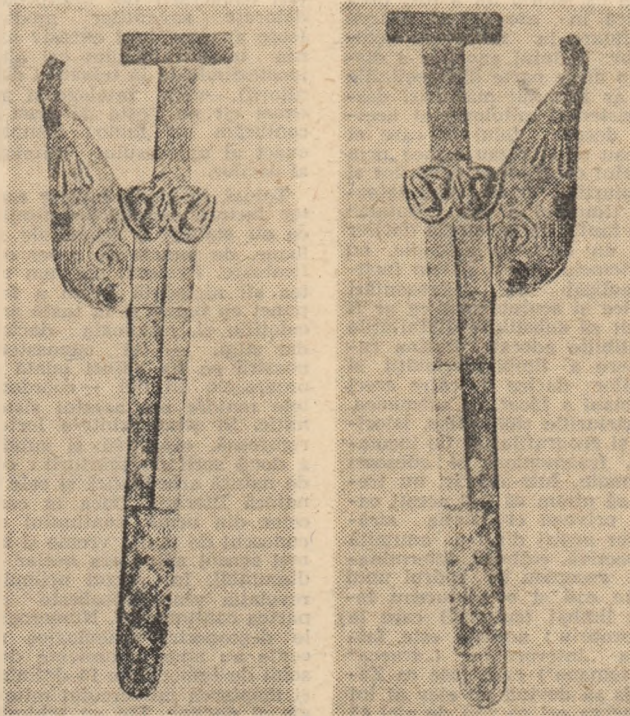
MIHAIL DIACONESCU

Un capitol de excepțională importanță istorică și culturală

ARTA GETICĂ

Sabia — emblemă, de bronz, de la Medgidia

Sabie de tip akinakés, din bronz, decorată; pe teritoriul României s-au descoperit câteva zeci de asemenea exemplare; cele din cultura Ferigile au minerul și garda decorate; cele mai bogat ornamentate sînt cele de la Curtea-de-Argeș; cea de la Dobolii de Jos se remarcă prin lungimea neobișnuită a lamei dar și prin garda ciudată, alcătuită din două animale ingenunchiate cu gura deschisă, purtînd fiecare pe spatul corpului unei păsări. Despre acest motiv Vasile Pârvan spunea că „e tot ce poate fi mai autentic cimmero-greco-iranian” socotînd-o „mai degrabă o sinteză geto-cimmeriană decît geto-

scitică”, fiind „un produs de artă getică mai nou”. Sabia — emblemă de la Medgidia, trebuie pusă în legătură fie cu mormîntul unei căpetenii militare fie cu un obelisc înălțat în cinstea unui șef militar pentru care s-a ales forma unui obelisc cu trofeu (respectiv această sabie-emblemă), fiind ușor și fără forjări asociată cu motivul tipic, des întilnit, pe basoreliefurile cu teme de luptă de la Persepolis.

Descoperirea ei pe un teren înălțat, într-o carieră de piatră, atestă luptele getilor duse cu soldații din armata lui Darius.

Brățară de paradă

Piesă de podoabă de paradă, cu cap de bovidu ca motiv final ornamental incizat, motive florale și elemente

tratate în filigran. Face parte din tezaurul de la Băiceni (Cucuteni).

Antichitatea despre geți

Despre civilizația getilor vorbesc mai mulți istorici ai antichității. Tucidide îi localizează în spațiul carpațo-dunărean și precizează că tipul lor de luptă seamănă cu cel al tracilor în general (călăreți trăgători cu arcul). Hecateu din Milet vorbește de tracii din Sudul Dunării dar, înaintea lui, există mențiunea lui Sofocle în tragedia „Triptolemos” în legătură cu un rege (basileu) pe nume Charnabon „care domnește în acest timp peste geți”, aceasta reprezentînd cea mai veche referire scrisă despre geți și organizarea lor socială. În sfîrșit, cea mai amplă relatare se află în lucrarea cu caracter istoric a lui Herodot din Halicarnas unde, în patru paragrafe (93—96) din cartea a IV-a, el comentează campania lui Darius I, regele persilor, din anul 514 î.e.n., desfășurată în teritoriile locuite de tracii și de geți. Textul lui Herodot reprezintă, la rîndul lui, cea mai veche atestare scrisă și prima mărturie istorică a luptei pentru libertate și independență dusă de geți. Simpatia cu care Herodot îi învaluie pe geți în relatarea evenimentelor a fost pusă de unii istorici pe seama unei atitudini firești de rezervă sau antipatie față de persii care cuceriseră celiile grecești de pe coasta Asiei mici, el însuși fiind originar din Halicarnas. Și totuși, precizarea pe care o face el despre „odrizi, cei mai puternici dintre tracii” și despre geți „cei mai viteji și mai drepti” care „se cred nemuritori” nu este singurul caz în care se face o distincție clară între tracii și geții. Afirmînd originea tracă a getilor, alți istorici, citiți de Tucidide sau Strabo, fac mereu diferențieri de ordin militar, religios sau chiar psihologic.

Pe de altă parte, geții rămîn singura ramură a tracilor care vor duce o neîntreruptă luptă pentru păstrarea identității, libertății și independenței. Astfel, în timp ce tracii se supun persilor, uneori fără luptă, singuri, geții înfruntă puhoiul de 700.000 de soldați, „cărapi” pe apă cu ajutorul a 600 de corăbii, tirîți într-un drum lung și greu de peste 1000 km, peste două fluvii și un lanț muntos de către „Regele regiilor”, Darius I. În continuare ei se vor opune expansiunii scite, iar arheologul Alexandru Vulpe, analizînd rolul agatârșilor (și ei o ramură a tracilor) va afirma că, în calea pericolului scit, „Agatharsia” a jucat rolul „Daciei” în calea invaziei romane, fiind o enclavă a rezistenței locale desfășurată pe un teritoriu geografic întins din Muntenia pînă în Moldova și Dobrogea. După cum, iarăși, în secolul al IV-lea î.e.n., geții se vor opune acțiunilor de cucerire ale macedonenilor sub Filip al II-lea și apoi sub Alexandru Macedon; despre acest ultim episod al luptei pentru independență a getilor, istoria antică consemnează unitatea politică a getilor dunăreni conduși sub un rege anonim „rex Histria-norum”.

Interesant este, de asemeni, motivul real, mobilul campaniei, lui Darius I, — una dintre cele mai mari expediții ale antichității — care se explică prin pericolul real pe care îl prezentau la acea dată tracii; în dorința de a cuceri și supune aceste ținuturi, Darius urmărea anihilarea pericolului politic și militar scit și trac, întreruperea comerțului cu grîu și lemn între geți și greci, controlul comerțului cu aur din Urali și Siberia, apărarea granițelor îndepărtate ale Imperiului și izolarea Greciei.

Mai mult, în teritoriile locuite

Rhytonul de la Poroina Mare. Detalii de pe cupă

de geți înflorea o cultură cu aspect unitar, cunoscînd o dezvoltare armonioasă a artelor încurajate prin existența unei aristocrații bogate al cărui mod de viață fastuos reflecta și o dezvoltare economică proprie. Elementele unei religii, practici și ritualuri de înmormîntare, obiceiuri militare și forme de organizare statală proprii, conturau o unitate etno-culturală de-a lungul timpului prin numeroasele descoperiri arheologice.

Pe de altă parte, cultura Babadag atestă și o prezentă demografică foarte pronunțată, comportînd un tip de locuire specific primei epoci a fierului (Hallstadt) și începutul celei de a doua (Latène) cu numeroase influențe grecești asimilate pe plan local.

Descoperirea unor zone de locuire cu inventar bogat, a unor morminte „princiare” precum și ansamblul tuturor urmelor și dovezilor materiale de viață atestă gradul de dezvoltare al unei civilizații cu facie proprie.

În acest context, vitejia și mindria getilor, sentimentul demnității, curajul și disprețul față de moarte par firești la purtătorii unei civilizații și culturi înfloritoare ce trebuia apă-

rată, trăsături care aveau să configureze profilul moral de mai firziu al dacilor neînfricați.

Arta getilor în secolele VI-IV î.e.n.

Aria descoperirilor arheologice de tip getic este extrem de amplă, ea întinzîndu-se din zona Dunării de jos pînă la Carpații meridionali și de curbură (respectiv culturile Dobina-Ravna-Bigeac-Canlia), prezentînd analogii și asemănări cu culturile din lungul Dunării de pînă la și dincolo de Porțile-de-Fier.

De o mare importanță se prezintă și un alt aspect al acestor culturi considerate în ansamblu: atestarea unei locuiri neîntrerupte și posibilitatea identificării tuturor fazelor tipice din secolul VII î.e.n. pînă în secolul III î.e.n., ale căror forme sînt dependente, în cea mai mare parte, de cultura Basarab.

Rhytonul de la Poroina Mare

Piesă descoperită în județul Mehedinți la sfîrșitul secolului trecut, executată în aur și argint prin turnare și modelare la cald. Forma sa de „corn de băut” terminat cu un cap de vițel este întilnită la multe popoare antice venînd în Europa din Orient. De remarcat, galeria figurilor din partea superioară a vasului și fina execuție realistă a blănișii de animal precum și discretul registru ornamental de pe buza vasului, vîdînd o mare siguranță a meșteșugului și o varietate a tipurilor de tratare pe suprafețe mici, dar și pe suprafețe mari, supuse unei unice concepții formale și decorative.

Astfel, la numai 500 m de asezarea eneolitică Cucuteni (jud. Iași) s-a descoperit un tezaur al cărui sit, (de dimensiuni foarte mari — 2 km lungime!) conține piese realizate într-un stil traco-gețic cu influențe iraniene și grecești. Inventarul, conținând un coif cu motive antropomorfe și zoomorfe, piese de harnașament decorat în același fel, brățări în torsadă cu capete de animale, butoni și aplicații, își găsește numeroase analogii și similitudini tipologice, compoziționale, funcționale și tehnice cu piesele din inventarele tezaurilor descoperite la Craiova, Agighiol (jud. Tulcea), Peretu, Poiana-Cotofenești precum și din localitățile Lukovit, Letnita și Vrața (R.P. Bulgaria) configurând o arie de răspândire extrem de întinsă și totodată unitară.

După cum, cazul atât de spectaculos, al asemănării extraordinare a „Coifului de la Poiana-Cotofenești” cu „Coiful de la Detroit” localizat în regiunea Portilor-de-Fier și cu motivele de pe vasul de la New-York, nu face decât să întărească, cu argumente formale, stilistice o realitate istorică — cea a unității de locuire, viață și creație a geților pe teritoriul actual al României.

Alteori, descoperirile arheologice vin să limpezească, cum este și firesc, o serie de imprecizii ale istoriei vechi. Astfel, dacă există o indoielă, asupra locului pe unde a trecut armata persană Dunărea pe un

Civilizația materială și arta geților în lumina celor mai importante situri cunoscute pînă azi

Agighiol, localitate în județul Tulcea, unde s-a descoperit un mormint „princiar” databil la sfîrșitul secolului V î.e.n. și începutul secolului IV î.e.n., atribuit unui sef geț; mormintul era alcătuit din trei încăperi cu pereți din blocuri de piatră comportînd un coridor iar la suprafață avînd forma unui tunel. În afara osemintelor, în cele trei camere s-a găsit un coif de războinic din argint aurit bogat decorat, o pereche de cnemide, două pocale, cinci patere grecești dintre care una cu inscripția KOTYOS, virfuri de lănci și săgeți, sase amfore, fragmente de vase atice cu figuri roșii, podoabe feminine. Pe baza analizei decorului zoomorf s-a identificat prezența unei influențe scite (v. motivul cailor sacrificiați).

Poiana, așezare în comuna Nicorești (județul Galați) unde s-au degajat 6 straturi de cul-

săpături 119 de tumuli dintr-o necropolă de secol VI—V î.e.n. și 28 de morminte plane; inventarul este bogat în arme, piese de luptă, harnașament, piese de podoabă din bronz și multă ceramică, cu un decor variat și armonios.

Stîncești, sat în comuna Mihai Eminescu (județul Botoșani) unde s-a descoperit un întreg complex cultural fortificat traco-gețic datat secolul VI—III î.e.n. alcătuit din două cetăți de pămînt apărate prin sistemul val-zant, fiecare cu mai multe faze de locuire. Se pare că este vorba fie de reședința unui sef local traco-gețic (sau și) un loc de refugiu pentru populația din zonă.

Moment culminant al artei vechi românești: arta aurului la geți

Tehnică artistică de prelucrare a unui metal prețios care reflectă un mod de viață liniștit, cu o înclinație pentru fast, lux, sărbătorec și pentru un nivel de trai ridicat, îndesțuit care permitea comanditarilor astfel de „cheltuici” arta aurului la geți se caracterizează printr-un rafinament combinat cu un gust pentru naratiune, pentru figurativ, care îl determină pe autorul anonim al numeroaselor piese descoperite să apeleze la un repertoriu formal antropomorf, zoomorf, mai puțin floral și floral. Grifoni, cai naripați, vulturi, animale fantastice sau elemente separate — gheare, copite, capete sînt atent cizelate; tehnica cea mai răspîndită era prelucrarea „au repousse”. S-a observat că animalele ce împodobesc vasele, obiectele de podoabă sau de ritual din spațiul gețic nu au aerul fioros, terifiant al exemplarelor create în Orient sau chiar în Grecia.

Interesantă este fantezia, imaginația și bogăția formelor și soluțiilor găsite pentru piesele cu rost ornamental sau de podoabă. Cercetătorul Ștefan Burda, autorul volumului „Tezaurul de aur din România” (Ed. Meridiane, București, 1979, p. 29) afirmă: „Întregă această creație nu mai putea aparține unei lumi organizate în uniuni tribale mai mici sau mai mari. Sintem într-o societate guvernată de un rege, cu ajutorul unei mari și numeroase nobilimi stăpînitoare de averi și, în primul rînd, alcătuită dintr-o armată militară a regelui. Mai mult chiar, putem vorbi de o adevărată regalitate atît de autoritară încît era capabilă să instaureze un adevărat și efectiv monopol al aurului”.

Dar, aspectul cel mai important pe care îl oferă, ca o realitate de necontestat, producția artistică din aur și argint, este marea și profunda ei originalitate, cu vechi rădăcini autohtone: „...nu putem subscrie denumirii ce i s-a dat în ultimul timp de „artă traco-gețică”. Notiunea aceasta cuprinde două elemente structurale prea deosebite pentru a putea denumi unii factori care, în chip real, n-au putut decît să influențeze, dar nu să se contopască vreodată. De unde în arta tracică preponderent ca influență este elementul grecesc, uneori și acesta contaminat de autoritatea artei persane, în creația geto-dacilor fundamentală rămîne mostenirea lor milenară a artei aurului, artă ce-și începe evoluția în spațiul geto-dacic încă din neolitic. Dacă undeva în zorii istoriei, geto-dacii și tracii descind dintr-un arbore comun, ei se despărțesc totuși prea de multă vreme ca să le mai putem cuprinde arta sub același termen în cea de-a doua jumătate a mileniului I î.e.n. Fiecare își avea organizarea, mediul specific de viață și de manifestare, monedă proprie și nici chiar Herodot nu-i mai confundă pe-unii cu ceilalți” (op. cit. — p. 31).

SIMONA VĂRZARU

Aplică animalieră din tezaurul de la Băiceni (Cucuteni)

Piesă de harnașament descoperită în 1959, lucrată prin traforare, modelată „au repousse”; motivul ornamental este compus din patru capete de animale în jurul unui umbo central, evocînd

motivul străvechi al soarelui; se remarcă frumusețea stilizării motivului animalier, mișcarea plină de expresivitate a formelor, siguranța prelucrării artistice.

Ceramică din cultura Ferigile

„...Ornamentica acestor vase este nu numai variată, dar (...) are la bază o concepție mai originală, fiind, ne de altă parte, executată cu o siguranță apreciabilă, mai ales dacă se ține seama că unele din motive, în special acelea spiralice, sînt destul de greu de executat cu precizie în tehnica acestor caneluri.

De aceeași măiestrie au dat dovadă mesterii olari ai culturii Ferigile și în decorarea acestor buton plat la partea superioară a (ortii suprainaltate, formă cu totul specifică acestei culturi. (...) Cele arătate mai sus sînt

suficiente pentru a da o imagine de ansamblu destul de cuprinzătoare a ornamenticii culturii Ferigile și totodată pentru a evidenția neaschizabilele realizări din acest domeniu, obținute într-o tehnică ce nu este tocmai cea mai indicată pentru trasarea unor adevărate motive decorative care se inseriu pe linia aceleiasi mari inclinații spre abstractul geometric și spiralic, ca mai toată ornamentarea ceramicii preistorice din România...” — Vladimir Dumitrescu, „Arta preistorică în România”, Ed. Meridiane, București, 1974, p. 451—452.

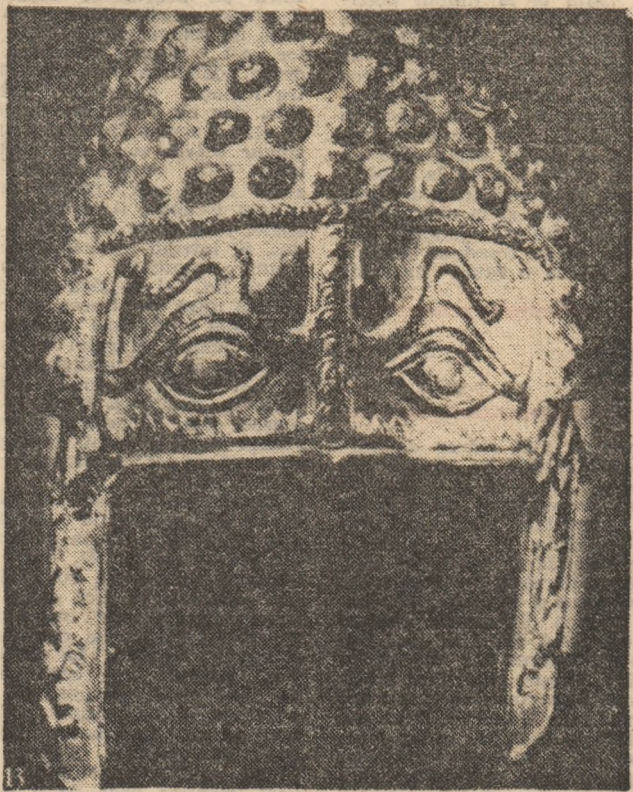
Cnemida de la Agighiol

Cnemidă — piesă din armura soldaților, care avea rolul de a proteja piciorul de la gleznă pînă deasupra genunchiului, confecționată de cele mai multe ori din bronz (sau argint) împodobită cu reliefuri, încobște figurative. Astfel de piese s-au descoperit în mormintele unor

capetenii locale din necropole de la Agighiol sau Peretu. Piesa de față este realizată în argint, sugerînd o mască antropomorfă, precum și o suită de războinici călare, între care se interpun diferite pășări și animale (vulturi, șerpi cu roși apotropaici).

Coiful de la Poiana-Cotofenești

Descoperit în 1927; partea superioară a calotei s-a pierdut (un fragment din el a fost totuși, identificat în cercetarea efectuată în fondul Tezaurului Băncii Naționale din anii 1970—1971). „Executată dintr-o foale de tablă prin simplă ciocănire; pe obraze apar scene de sacrificiu: regele, aici în postură de mare preot, costumat ca războinic, cu cămașă cu zale,

pelerină și coif, sacrifică un berbec; pe apărtoarea de ceafă se află o friză de animale fantastice realizate printr-o tehnică mixtă. Partea din față a acestui coif, cu ochii apotropaici, este asemănătoare cu a coifurilor de argint de la Agighiol, Peretu și cel de la Hafeș” — Ștefan Burda, „Tezaurul de aur din România”, Ed. Meridiane, București, 1979, p. 68.

pod anume construit, fosilindu-se între Isaccea — vadul cel mai folosit, și Cernavodă), luîndu-se în vedere afirmația lui Herodot că vasele cu soldați nu mai navigau încă două zile, ială, însă că pumnalul descoperit în 1955 într-o carieră de piatră de la Medgidia vine să confirme „variante Cernavodă”, apreciîndu-se că era vorba de o armă ce împodoba ca trofeu un monument de tip obelisc ridicat în cinstea fie a zeului războiului fie a unui luptător, cu atît mai mult cu cît, tipuri asemănătoare se întînesc pe basoreliefurile de la Persepolis.

În sfîrșit, mărturia documentelor este îmbogățită și completată de inventarele unor centre arheologice cum sînt cele de la Enisala, Beidaud, Sarinasuf, Tariverde, Cernavodă, Piatra Frecăței, Rasova, Mahmudia, Agighiol, Poiana.

turi (dintre care cea mai importantă este cea a sec. IV î.e.n. — I î.e.n.); identificată cu Piroboridava; materialul arheologic atestă strînsele legături cu lumea greacă și romană (ceramică elenistică, romană, emisie monetară din mai multe perioade) precum și cel mai mare volum de piese de import. Alături de cetate se află necropola alcătuită din peste 20 de tumuli adăpostind morminte „princiare”.

Peretu, comună în județul Teleorman unde s-a descoperit un bogat tezaur în interiorul unui mormint „princiar” datat sec. V—III î.e.n., cu forme de tip Agighiol, atestînd existența unei aristocrații locale. Pe lângă obiecte de fier și ceramică, piesele din argint, aplicile de aur de o mare frumusețe se alătură vaselor antropomorfe și altui celebru coif din argint aurit.

Ferigile, așezare în județul Vilcea unde pe lângă descoperiri aparținînd altor perioade mai vechi, s-au identificat prin

Gheorghe Stroe

Știința de a construi

FILELE CARNETULUI CHINEZESC fosneau precum iarba înaltă înainte de coasă, cind vintul abia îi atinge virfurile aproape uscate. Coperțile-i tari, îmbrăcate cu mătase roșie, înflorată cu negru și auriu, cuprindeau între ele peste o sută de foi, de sus până jos străbătute de linii verzui, foarte subțiri, fixind exact douăzeci de rânduri pe pagină... De un timp, Costică Mitan îl răsfoia zi de zi, mutându-se des de la pat la masă unde avea și un pix pe care, cind și cind, îl încerca pe marginea unui ziar, să vadă dacă scrie. Și, pentru că nu prea mai era sigur pe picior, își lăsa peste zi un scaun între pat și masă, să aibă de ce se ține. Trecut de șaptezeci și cinci de ani, abia putea să se mai miște de ici colo prin casă, ajutat de altcineva sau agățându-se de mobile, de pereți. Totuși, nu se plîngea de singurătate, avea copii mulți și toți cu gospodăriile lor în Valea Sării, și destui nepoți al căror număr de la un an la altul se schimba... Iar acum tața Florica părea multumită că-l vedea mișcându-se măcar și atita și nu-i zicea nimic de scaunul pus chiar în mijlocul încăperii, căci mai înainte Costică Mitan, rămas numai cu baba, ar fi stat mai bucuos culcat, cu ochii în tavan de dimineața până seara așteptînd să vină cineva să-l înădă de urit. Așa că scaunul îl oculeau toți înțelegînd simplu că bătrînul avea nevoie de el. Cît mai era vremea bună, tața Florica lăsa deschisă fereastra de lingă masă și de acolo privea ar fi cuprins întreaga curte, largă și înclinată spre poartă, o parte a drumului și casele din apropiere, mai mult acoperișurile, pentru că pînă deasupra ferestrelor erau ascunse de gardurile din țambre înalte, drepte, bătute una lingă alta, nici să nu se zărească printre ele. Însă Costică Mitan își vedea de planurile lui, se făcuse făcut, ursuz chiar și nu mai arăta nici un pic de interes pentru altceva. Îi luă o zi să numeroteze paginile carnetului, apoi se apucă de o serie de socoteli trăgînd pe o margine de ziar linie lingă linie, după care le numără de trei-patru ori și, constatînd că erau mai puține decît totalul paginilor, se bucură. Totuși rugă și pe cei ce trecură seara pe acolo să-l verifice, ca să se convingă că nu greșise. Nu dădu explicații, oricît de firească ar fi trebuit să îi pară nedumerirea acestora, deschise gura doar ca să mormăie un răspuns scurt și neclar.

Într-o dimineață oarecare, se trezi mai devreme ca de obicei și confruntă din nou numărul liniilor de pe marginea ziarului cu cel al paginilor din carnet, după care verifică în amănunt pixul. De atîta încercat, rezerva nu mai era plină, se consumase din ea vreun sfert. Înainte de a monta totul la loc, întinse puțin arcul; înșurubă cu atenție cele două părți ale corpului de plastic, apăsă de citeva ori pe butonul argintiu și tăcîntul dublu care se repetă îi dovedi că nu pusese nimic greșit. Multumit, își trase carnetul în față și îl deschise la prima pagină presîndu-l ușor cu palma, să stea desfăcut. Tața Florica încă se foia prin cameră aranjînd patul și nu-l lua în seamă, își termină treburile aici și ieși. Atunci Costică Mitan, cu degetele butucănoase asudînd dir belșug pe pix, mîngîie cu dosul palmei netezimea foii și după o scurtă

ezitare propti pe hirtie virful albastru. Și timp de mai multe zile, pentru că își mișca mina cu incetăneală, scrise pe fiecare pagină, sus, pe primul rînd și cu litere de tipar, pe toți bătrînii din generația sa, capi de familie, cite unul pe foaie, chiar dacă o parte dintre ei nu mai trăiau. Cind termină cu aceștia, se gîndi bine să nu-i fi scăpat vreunul și parcurse cu gîndul Valea Sării de la o margine la alta, casă cu casă. Totodată văzu că îi mai rămăseseră file albe în carnet, deci își putu zice că, dacă totuși uitase pe cineva, nu trebuia să-și facă griji, la nevoie avea unde să mai treacă destul... Astfel se liniști și se apucă de altă treabă. Pentru fiecare bătrîn, adăugă în josul paginii numele copiilor acestuia și, în sfîrșit, pe cel al nepoților pe care i-i dăduseră ei, operație ce se dovedea cam nesigură în unele cazuri și se văzu nevoit să ceară ajutorul nevesti-si. Femeia,

CONSTANTIN SORESCU

devreme, poate ca să nu fie nevoit să schimbe vreo vorbă cu cineva. A doua zi însă, întoarse foaia și continuă cu celelalte.

În acea vară, se întimplă să se nască în Valea Sării mai mulți copii ca de obicei, iar Costică Mitan trecu pe fiecare la locul cuvenit. Conștiințioasă, tața Florica îl informa fără nici o întîrziere... Și mai veniră la el cu încă trei nepoți, toți băieți, dar și acum erau numai din partea fiicelor. În ultimii ani, pentru că bătrînul nu se mișca de acasă, ai lui luaseră obiceiul de a-i aduce acolo pe cei nou-născuți, ca acesta să-și cunoască astfel urmașii. Costică Mitan se bucură mai puțin ca altădată, însă se strădui să se comporte firesc, să nu i se observe reținerea cu care, sub acoperișul vechii sale case, își primi nepoții ce-i sporeau vîștărele neamului... Totuși, într-o seară tața Florica îl auzi că zice: „Numele de Mitan e vechi în Valea Sării. Părintele Pos-

cat din Valea Sării, rămăsesse vîdan și se dusesse la Ploiești unde i se măritaseră mai de mult niște fete cu care se împacă el mai bine... „Pe cine are acolo?” o intrerupse Costică Mitan întinzînd mina după carne. „Lasă că ți-am spus la timpul potrivit și nepoții de la Ploiești”, îi zise femeia ghicindu-i gîndul.

Apoi pe filele albe din carnet Costică Mitan făcu o serie de liste în care cuprinsese pe toți nepoții bătrînului din Valea Sării, grupîndu-i după anul de naștere. Și, cu ajutorul pe care-l avea ca de obicei de la tața Florica, tăie cu o linie roșie pe cei ce nu erau în sat. Cițiva numai. După care, listele considerîndu-le gata, cu o satisfacție vizibilă, seara i le puse femeii în față, dar ea nu găsi nimic deosebit în acestea, deși le privi totuși îndelung. „Cum să nu-ți dai seama de ce-i grozav aici?” se ridică de la locul lui Costică Mitan și, sprijinindu-se de ce întîlnea în cale, începu să-și tirască picioarele prin încăperea largă. Tața Florica încă aștepta o precizare cit de mică. „Uită-te bine la socotelile mele, reluă cu alt glas bătrînul, și vezi ciți s-au născut în ultima vreme. Dacă toamna trecută auzeam că n-au fost copii pentru o clasă întreagă de-a-ntîia, peste doi-trei ani nu mai rămîne o bancă liberă în clasa cu scenă, aia mare în care se țineau serbările”. Tața Florica vru atunci să zică ceva, dar Costică Mitan, observă ea, nu mai aștepta nici un răspuns, atît de sigur era de concluziile sale.

CITEVA LUNI LUI Costică Mitan nu i se spusese că Neculai aștepta iarăși un copil, fiindcă tața Florica avea bănuielele sale, „află el la timpul potrivit”, se împotriva femeia fără a da însă vreo lămurire asupra hotărîrii ce o luase. Taina se păstră cit se păstră, după aceea bătrînul, nestîind să se stăpînească, nu-și mai găsi locul o clipă, că Neculai avu ce să regrete: el fusese acela care nu putuse să tacă pînă la capăt... Costică Mitan se arătă tot mai agitat de la o zi la alta, așteptarea îl chinuia cu indoieli („ar fi ceva să se trezească asta și acum tot cu o fată!” mormăia

noûe, într-un dulap cit un perlele de mare. Neluate în seamă de nimeni, se strinseseră și citeva dintre vecinele cu care se avea bine tața Florica, dar, ele însele neștiind cum să fie de folos, stăteau mai la o parte, abia îndrăznind să schimbe în șoaptă două-trei vorbe.

De fapt, Neculai venise cu o treabă anume și căută momentul potrivit ca să-l întrebă pe bătrînul său tață cind dorea, după obiceiul statornicit în neamul lor în anii din urmă, să-i fie adus nepotul cel abia născut, ca să-și cunoască. Dar Costică Mitan zise: „La acest prunc mă voi duce chiar eu, să-l văd acolo unde s-a născut el, pe patul său, în casa părinților săi”. Cuvintele acestea produsese mirare, căci pentru a ajunge la casa lui Neculai era de străbătut satul întreg. Bătrînul se arătă totuși hotărît, nu îngădui să i se dea sfaturi, astfel că tuturor păru mai nimerit să i se indeplinească voia. El însă se încruntă la cei ce se apucaseră de planuri (se zicea ceva de o căruță...) și dintr-o dată nu îi mai plăcu nici cum îl radea ginerele, drept pentru care luă briciul să se bărbie-rească singur. Deși n-o mai făcuse de multă vreme, nici măcar nu se pișcă, apoi trecînd să se îmbrace refuză orice ajutor, pînă și tața Florica se văzu repezită cind nu mai răbdă să stea deoparte.

Ajunghind în dreptul casei lui Neculai, se opri în mijlocul drumului. Pînă acum nu îi văzuse gardul încă nou, cu porțile de fier forjat, și nici acoperișul de tablă argintie sau magazia înaltă dintr-o latură a curții... Întoarse o privire spre Neculai și dădu din cap aprobator, apoi se urni din loc și intră pe poarta pe care i-o deschidea acesta. Abia în curte băgă de seamă că numărul celor ce-l însoțeau sporise, pe drum adăugîndu-se mereu dintre nepoții, ginerii și fiicele sale, dar nu făcu altceva decît să ridice semeț fruntea și ură singur scările de ciment. Străbătut fără toiaș veranda cu stilpi mulți, căci pînă peste ultima treaptă îl trecuse în spate, fără să se uite cu il dădea. Și intrînd în casă văzu pe prunc împreună cu Maria, mama lui, și se lăsă în genunchi lingă patul acestuia, să-l vadă mai bine. Nu-l tulbură uimirea femeii, ci privi o vreme chipul fraged al copilului, după care îi atinse cu două degete fruntea moale și îngustă și scoase din buzunarul vestei ceasul mare și vechi, de argint, cu lîntșor tot de argint, și-l puse lingă copil.

Revenit pe veranda cea largă, să se odihnească de oboseala drumului, se așeză pe un scaun inconjurat de ai săi, dar nu îndrăzni nimeni să rupă tăcerea, așteptau să zică ceva bătrînul. Acesta totuși nu scolea un cuvînt și, tocmai cind lingă el veni și Neculai, își căută în jur toiașul și ceru fără să se poată spune ce se adresase cuiva anume: „Chemăți-l pe Constantin Urduzan cu căruța, vreau să ajung mai repede acasă”. Și apoi, stăpînit doar de o mare mulțumire pe care culete dese ale feței n-o ascundeau cituși de puțin, nu mai arătă interes pentru nimic din preajma sa. La momentul potrivit îl condușeră la căruță, însă lingă el nu lăsă să se urce decît pe Neculai. Soarele bătîndu-i în ochi, își trase pălăria pe fruntea plină de riduri adînci și prin scindura de care stătea rezemat primi nepăsător toate zdruncinăturile drumului. „Să mîni mai încet?” se întoarse spre el Urduzan în citeva rînduri, deși de fiecare dată răspunsul era neschimbat: mișcarea domoală a capului de la un umăr la altul, repetată astfel de două-trei ori. Iar cind trebui să coboare îngădui de această dată ajutorul lui Neculai, în schimb din poartă îi zise să se ducă înapoi cu Urduzan. După care nu se mai uită nici în stînga, nici în dreapta, ci, încă sub privirile celor doi cit crezură aceștia că era totuși necesar, străbătut curtea pustie și sui pe prispă tîndu-se bine cu amindouă miinile de porțița ce sta deschisă. Cind în sfîrșit se văzu în încăperea sa cea de toate zilele, aruncă pălăria pe pat și trase încet sertarul mesei, de unde luă carnetul și pixul cu pastă roșie. Împinse sertarul la loc, să se poată așeza pe scaunul greu ca plumbul și desleiat, pe urmă dădu paginile una cite una pînă ajunse la aceea pe care o căuta. Apăsînd tare, se apucă să scrie: „Costică Mitan a făcut pe Neculai. Neculai a făcut pe Cristian. Și numele de Mitan se păstrează în Valea Sării”.

CARTEA NEAMURILOR

fără să-l sîcîie cu întrebări de prisos, îi oferi informații foarte exacte, pentru că și-o petrecuse stînd de vorbă cu vecinele. Dar sprijinul său se dovedi hotărît abia atunci cind Costică Mitan începu să treacă în carnet, și pentru copii, și pentru nepoți, anul nașterii, fiindcă, la aceștia din urmă îndeosebi, numai după memoria lui nu prea ar fi avut ce să scrie. Tața Florica se zbătu, întrebă în stînga și-n dreapta, iar la capătul altor citeva săptămîni de strădanii nu mai rămăsesse nimic de completat. Costică Mitan continuă însă să-și petreacă lungile ceasuri ale zilei tot cu carnetul chinezesc în mînă, deși propriu-zis nu ar mai fi avut decît să țînă seama celor care se nășteau sau mureau de acum înainte. „Tot satul îl am aici”, îi auzi într-o seară tața Florica zicînd cu mindrie, pe cind mîngîia cu palma lui aspră mătasea coperților.

LA SCURTĂ VREME, Costică Mitan rugă să i se cumpere un pix cu pastă roșie. Apoi, în zilele următoare, chibzînd bine la fiecare pagină, scrise cu roșu acolo unde numele neamului era dus mai departe de unul sau chiar și de mai mulți nepoți: „Chiprianu Vasile a făcut pe Ion. Ion a făcut pe Gheorghe. Și numele de Chiprianu se păstrează în Valea Sării”. Sau pe altă filă: „Modruj Constantin a făcut pe Anghel. Anghel a făcut pe Marcel. Și nu s-a pierdut numele”. Și continuă așa pagină cu pagină, oprindu-se deci numai dacă erau urmași care să ducă numele neamului lor, scriind cu litere mari, rotunde, cit mai frumoase, fiindcă scrisul cu roșu i se părea ceva deosebit, parcă și mirosul pastei era altul.

Un prilej de nemulțumire se lvi ajunghind la pagina sa unde, la timpul potrivit, își trecuse cu multă grijă toți copiii. Între ei, doar unul era băiat, Neculai, și degeaba cele șapte fete aveau la rîndul lor destui băieți, acesta nu făcuse decît fete, astfel că deocamdată nu era cine să mai poarte numele de Mitan... Abătut, după-amiaza nu se mai aținse de carnet și seara se culcă

magiu spunea că l-a citit și pe orucile alea uitate de toată lumea, scrise cu altfel de litere, nu cum se învăța la școală. Ai noștri, au fost mereu țărani de vază în sat, numai că ce folos că printre nepoții mei sint destui băieți, dacă nici unul nu ne poartă numele?”. „Înteleg că tu vrei să te referi la Neculai, să-l scoți pe el vinovat, fără să te gîndești că are deja patru copii. Știi bine că și ei au căutat să aibă măcar un băiat, dar ce să mai facă dacă mereu s-a brodit să fie tot fată?”. „Noi am avut opt copii, Florico, și, să fi trăit și Gheorghe, nouă. Însă întreăștia rămași, băiat nu e decît Neculai, așa că, vrînd-nevrînd, de la el trebuie să aștept nepotul care să-mi ducă numele mai departe. Nu vezi că eu, Mitan, am ajuns mai rău ca prăpăditul ala de Papacioc?”. Femeia nu mai încercă să zică nimic, ci îl lăsă să se domolească singur și se duse să-și termine treburile pe afară pînă nu se întunea de tot. Un tractor trăgînd după el o remorcă goală cobora dinspre Țarnă cu farurile deja aprinse.

Îesînd însă din casă, tața Florica nu se aștepta nicidecum ca pînă la urmă bărbatul ei să se împace cu situația și curînd avea să se încredințeze că nu se înșelase... Totuși Costică Mitan cel puțin nu-și dezvăluî gîndurile și către altcineva, iar dacă o vreme nu avu ce trece în carnet asta nu însemna că nu era cu el în mînă toată ziua, lincit ajunsese să-l știe pe de rost, foaie cu foaie. Pe citeva, cu roșu, trebui să tragă concluzia că numele se pierdea, fiind exclus să mai apară nepotul care să-l poarte, sau chiar se și pierduse... În alte locuri, cam aceeași situație cu a sa: destui nepoți, dar acela care să ducă numele mai departe se lăsa așteptat. Numai că aici ceva tot se mai putea spera... Paginile acestea îi dădură multă bătaie de cap, făcea ce făcea și se întorcea din nou la ele. Ar fi vrut acum să stea de vorbă cu Dumitru Modruj, de pildă, pentru că bănuia că astfel de griji îl încercuau și pe el. Și se frămîntă ce se frămîntă pînă ce se hotărî și rugă pe tața Florica să-l ajute. Așa află că Dumitru Modruj de anul trecut era ple-

uneori) și nici măcar de carnetul chinezesc nu se atinsese o vreme. Doar că la pagina sa lăsase drept semn un colț de ziar. Apoi tața Florica nu avu încotro, dădu jos de la bucătărie calendarul bătrînesc și îl mută pe peretele de lingă masa cu carnetul și pixurile. Cit despre acestea din urmă, numai cel cu pastă roșie se mai bucura de interes din partea lui Costică Mitan, pentru el insistînd să i se cumpere și o nouă rezervă, dar, cind o avu, n-o înlocui pe cealaltă, ci se mulțumea să o încerce zilnic pe marginea unei reviste pe care nici măcar n-o răsfoise, apoi o înfășura într-o hirtie și o punea în sertarul mesei. Prins de astfel de griji, uită să treacă în carnet alți doi copii născuți între timp în Valea Sării, amîndoi din neamul lui Istudor, trebui să-i aducă aminte tața Florica în mai multe rînduri.

În sfîrșit, vara trecu cum trecu și în septembrie veni pe lume cel de al cincilea copil al lui Neculai, fiindu-i dat să vadă lumina zilei chiar în Valea Sării, pentru că, pînă să se găsească undeva o mașină, se și grăbi să își facă intrarea în rîndul nepoților lui Costică Mitan. De această dată era băiat și părinții săi îl hotărîră numaidecît numele de Cristian. Iar cu un ceas înaintea amiezii tața Florica, dacă văzu că pruncul dormea și că starea lăuzel era bună, zise doar că se duce pentru o vreme și, pe cit îi îngăduiau puterile celor aproape șaptezeci de ani, iuți pasul, să ajungă mai repede acasă. Costică Mitan aștepta teapăn în mijlocul încăperii, pentru mai multă siguranță tîndu-se cu două degete de colțul mesei. Pe fereastra deschisă, putuse să supravegheze poarta și o porțiune din drum și tresărise mereu ori de cite ori apăruse cineva dincolo de gard... Acum însă ascultă foarte liniștit vestea pe care i-o aducea femeia și la fel de liniștit îl primi și pe Neculai, venit la scurt timp cu Vasile Dabija, cumnatul său. În momentul următor chibzui scurt și, fără să arate ce avea de gînd, ceru să fie bărbierit, spălat, priment și îmbrăcat cu hainele cele mai bune, pînă atunci păstrate neatînse, nou-

Victoria Milescu

★ ★ ★

Tu, început al începuturilor
fără de care nimic
nu are sens
frunza nu se colorează
mărul nu devine rotund
apa nu mai cade
din limpezimile firii
inseparabila zi-noapte
nu se mai naște
pe timpla trudind
tu, început al începuturilor
celor mai grele
și aspre, suave
statornică liniște a celui
ce hărțuit se reîntoarce la tine —
ultim veșmint de senin...

★ ★ ★

Iartă-mi nebuna goană
peste dealuri
aromele prea tari
în zori
ne dăruiești blindețea
pacea, înțelepciunea
proaspete zboruri
iartă-mi aprinsul zbcium
din potire
zilnica sete de a fi
prin roua răzvrătului meu singe
iartă-mi prea roșul astru
din artere
sfidând alte culori pe înălțimi
el arde pentru tine...

★ ★ ★

Emnul miinii te ascultă
și inflorește
iedera trupului
te îmbrățișează
la orizont, cu uimire citesc
versul primei raze de soare
prin albul sonor
sufletul
trecind prin stropii de aur
ai cuvintelor
se preschimbă în apă vie
dăruindu-ți-se tăcut...

★ ★ ★

Fără grabă, aici
culeg
și sînt culeasă
pe lună nouă, pe vînt potrivnic
de toate mă tem și

aproape de nimic
atunci cînd stau în jarul ierbii
sub repezi ploii
și păsări vin
să mi se-adăpostească între gene
iar eu, cu aripile de pămînt
mă string la pieptul tău
îndurerat și pașnic...

★ ★ ★

Te țin sub pleoape
în albia pură a oaselor
ochiul tău mă găsește pretutindeni
sînt bobul de nisip
pasărea timpului tău
creasta de oglindă
pentru vulturii nepereche
am palmele înflorite
de rimele tale
pe spate — rosătura metaforei
ca un stîndard flutur
inima mea
dimineața, în larg
înconjurîndu-te ca un scut...

Florentin Palaghia

Închinare limbii române

Te simt în globul luminii zi de zi
ca pe o aripă străbună, ca pe un simbur, ești risul meu și plînsul meu,
limbă română.

Coiful de la Poiana-Coșofenești (detaliu)

Te simt arzînd neconținut, inimă,
humă și speranță, dincolo de mine
rizînd și plîngînd, infinită
limbă măiastră.

Ești cugetul meu și al țării,
pină dincolo de eternitate, spre slavă,
limbă română incununață
de-atîtea istorii de lavă.

Povață fiului

Numai astfel, devotat trup și suflet
poți dăruia patriei: tinerețe. În miezul ei
mereu mai puternic spre mai fericită împlinire.
Liniștea acestui pămînt este liniștea noastră.

Numai devotat poți fi tu însuși.
Să te aperi de dușmani punînd
în fața hotarelor pieptul tău, fiule,
dragostea ta, tinerețea ta!

Numai astfel poți să fii tu cu adevărat
trup de țară și hotar și cîntec și dor, fiule!

Definiție

Patria este începutul și sfîrșitul
tuturor bucuriilor și durerilor noastre,
este veghea dintodeauna
și de pretutindeni.

Patria este ținutul trupului nostru,
este nemurirea înțelepciunii noastre,
viață și uimire adevărată.

Patria mai este scutul nostru,
arma împotriva relelor,
trecutul, prezentul și totul.

Patria mai este dintr-o singerare alcătuită,
trupurile noastre — durere și biruință —
deoarece,
eu, tu și noi,
împreună,
sîntem pentru toate și toți Patrie.

Cîntec

Murmur de izvor și tu, împodobită cu flori,
în jocul albastru respirînd, poetul
pămîntului și luminii,
născîndu-se încă o dată.

Pacea pătrunde în singe plămădită din cîntec.
Iată-mă Patrie, sufletul tău de purpură,
eroul tău, limba ta fără de moarte,
trupul tău de cetină!

Din tine fior de poveste prind aripi dinlăuntru.
Iată-mă, totul, rădăcină, iarbă
intrupîndu-mă, aer, soare, iubire,
ideal incrustat în privire.

Eu sînt rodul trupului tău.
Din tine mă răcoresc, de lumină sînt
ca un cîntec pornînd din adînc
spre marea eternitate.

Bucură-te, înconjurat de spațiul rădăcinilor tale
poete, e timpul tău cuceritor,
totdeauna tînăr
spre-a lumii uimire.

constelații lirice

Nicolae Boghian

CUVINTELE SIMPLE

Născut la 2 februarie 1946 în Ghigoiești, Neamț. Absolvent al
Facultății de filologie. Ofițer activ, redactor la revista „Viata
militară”. Debut în revista „Ateneu”, cu versuri, în 1966. Pen-
tru volumul de versuri *Ofranda mișcării* primește premiul de

debut al Editurii Eminescu, în 1976. Au urmat: *Sună în Epidaur*.
versuri, Editura Eminescu (1981) și romanele *Tropotele tăcerii*
(1983) și *Stare de ecou* (1986). A predat Editurii Eminescu volu-
mul *Regula formei* și pregătește volumul *Apoteoza*.

„Azi, iată, am văzut un curcubeu
Deasupra lumii sufletului meu...”

NICOLAE LABIȘ

I

Rostesc cuvinte simple : cum cîntă un izvor
Cum naște iarba pietre și cum pietrele dor ;

Rostesc cuvinte simple : dulcele-blind alint,
Roua din zorii zilei cu stele de argint,

Pămîntul bun și negru, cernoziomul cald,
Fierbîntea îmbrățișare a pruncului ce-l scald ;

Rostesc cuvinte simple : în miezul lor aud
Cum incolțește griul, cum cerbii ard în rut

Cum sub lumini albastre virfuri de munți se-adună
Lăsînd spre necuprînsuri codrii bătuți de lună

Cum în ființa lumii se odrăsește gîndul
Că un alt gînd pe-ntîiul îl soarbe, întinerîndu-l...

Rostesc cuvinte simple : rotundul lor se simte
Ca armonia firii, ca taina ce nu minte

Ca adevărul gurii cînd jură sau cînd lasă
Pe buzele iubitei șoapta cea mai frumoasă...

II

Rostesc cuvinte simple : sub steaua dimineții
Încă-i curat veșmintul ce-l îmbracă poezii.

Cu ei preamărim viața, ardem lumina torții,
Cu ei ne naștem liberi, lucizi în fața sorții.

III

Rostesc cuvinte simple : însăși iubirea-i simplă
Ca aerul, ca apa, ca focul de sub timplă.

Și ea e-ntemeierea, faptul de-a fi al firii
Da, oameni dragi, ne naștem în numele iubirii!

Ce nudă pare spusa aceasta, mult prea nudă,
Dar e rostire sfîntă. O rog să mă audă!

Iubire, tu rostire de aer și de foc,
Speranță, vis, putere și toate la un loc

Auzi-mă, înalță-mi și cugetul și graiul
Să pot dori prin tine pămîntul cum e raiul,

Să pot vedea prin tine întinsurile calme
Obraji de holde, rumeni, pe-ale cîmpiei palme

Să deslușesc cum ning omături diafane
Pe munții noștri falnici, pe dealuri cu năframe

Și mai ales să pot încumeta răspunsul
La sensurile repezi, ce șuguie de-a prinsul

Cînd a-mprimăvărare singele-și iese-n fire
Zdrobind cu muguri fragezi coaja de ram, subțire...

IV

Rostesc cuvinte simple : cum cîntă un izvor,
Cum naște iarba pietre și cum pietrele dor ;

Rostesc cuvinte simple : iubirea mă indeamnă
Să fiu deschis ca iarba spre bruma ce-o întoamnă,

Ca frunza mingiată sau ruptă chiar de vînt —
Să fiu deschis cum cerul se vede pe pămînt.

valori de azi

NICOLAE LABIȘ — POETUL PRIMELOR IUBIRI

O revelație labișiană

Iată o mare surpriză: încă mai există texte inedite care poartă semnătura lui Nicolae Labiș, după treizeci de ani de la tragica lui dispariție. Profesorul Valeriu Bogdanet din Bacău este destinatarul unui număr de scrisori labișiene, pe care, așa cum mărturisește, le-a făcut cunoscute numai parțial și în anume împrejurări. Practic, ele sînt ca și necunoscute cercetătorilor și publicului. Inteligența scrupuloasă a posesorului, îi admicăm grija cu care le-a păstrat și îl felicităm pentru hotărîrea de a le oferi Muzeului din Suceava sau Casei oamenilor de cultură din Fălticeni. Nu sînt scrisori obișnuite, și nu numai în sensul că nimic datorat lui Nicolae Labiș nu e comun. Ele îl revelează într-o ipostază insolită, doar afirmată pînă acum de biografi, rămasă însă nedocumentată, aceea de îndrăgostit. O ipostază firească la un adolescent, cită vreme adolescența e vîrsta iubirii.

Ca și alte scrisori, și acestea mărturisează că poetul nu scria de dragul de a scrie, că versurile lui au acoperire în trăire. Neversosimil de tînăr, el era un matur, era, deci, o combinație de ingenuitate și seriozitate, de cutezanță și reflecție. Poet tot timpul — scrisorile sînt ale unui stilist înnașcut, dar conștient de darurile sale și dornic de a le cultiva —, era și un om întreg. Citiți scrisorile pe care i le-a adresat prietenului său Valeriu Bogdanet, ce pare a-i fi fost „confesor”, și vă veți convinge!

O vară cu Nicolae Labiș

Eram în acea vară cu treizeci și cinci de ani mai tînăr și credeam, eram convins că fusesem, împreună cu mulți alți fălticineni, martorul celei mai fericite nașteri poetice într-o perioadă socotită — pe bună dreptate — sterilă în ale adevăratei poezii. Mă aflam pe atunci, în 1951, în ultima clasă a Liceului „Nicu Gane”, avîndu-l coleg pe Nicolae Labiș. Generația noastră, dornică de noi înfăptuiri, citea viața și visurile în versurile tînărului poet moldav. Crezul lui — găsit peste ani în arhiva familiei Labiș —, era legămîntul nostru:

Cred în om.

Cred în mizeriile și candorile lui

formidabile,

Cred în aversiunea față de dezumanizare,

Cred în lepășii care sînt oameni,

Cred în ura acerbă împotriva acelor

Care urăsc cinstea și...

Ursiloarele, atît de generoase în prologul existenței sale și atît de haine mai apoi, l-au făcut fericit doar pentru noi, prin nemurirea urmelor — scrise și ne-scrise — pe care le-a lăsat Nicolae Labiș în sufletele noastre.

Și, paradoxal, numărul acestor urme — ce dau noi contururi și străluciri imaginii sale — crește necontenit de parcă cel sortit a fi unul dintre marii poeți ai zilelor noastre s-ar mai afla printre noi. Este și asta una dintre enigmaticele pe care Nicolae Labiș, în marea-i dărnicie, ne-a lăsat-o spre dezlegare: arta de a căuta, alege și păstra pe vecie prietenii.

Iar dacă ar fi să folosesc cuvintele lui Gheorghe Tomozei, pot spune că sînt unul din, cred, mulții și fericii posesori de documente labișiene. Ele n-au alcătuit însă o mică „arhivă” tînărită cu avarie ci, în diverse împrejurări (nu numai aniversare), au fost transmise cu cinstea cuvenită, fie prin viu grai sau în scris. De astă dată încredințez „Științei tineretului” prin „Suplimentul ei literar-artistic”, cîteva scrisori trimise de Nicolae Labiș din Vălenii de Munte, unde se afla, în vara anului 1951, la un curs de instruire organizat de C.C. al U.T.M.

Anul de care vorbim se dovedise deosebit de rodnic pentru Nicolae Labiș. Devenise cunoscut în nordul Moldovei, la Suceava, unde-i apăruseră cîteva poezii printre care și „Muncă voluntară”:

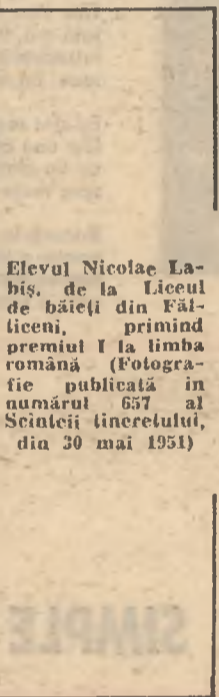
Sus pe muchea dealului
Vînt culcîrea hai-hai
Cîntă-n dunga spinilor,
Cîntecul vechimilor,
Dealul e bătrîn, bătrîn
Ani-n urma lui rămîn
Și-l mîngîie-n toldeana,
Cînd zefirul, cînd furtuna,
Gol e pieptul dealului,
Nici o rădăcină nu-i,
Doar țărînă rea, ceașă
Opărită, jucăușă...
Tufele de spini și scai,
Dau încet din cap: — Așa-i!

Sus, pe deal, am și sosit;
Vîntul cîntă îndrăcit,
Tot în dunga spinilor,
Cîntecul vechimilor,
Iar tufanele de scai
Dau din cap: Așa-i, așa-i!
Însă noi mîncîm, nu stăm,
Cropi săpăm
Le astupăm,
Și, în mijloc, ca o floare,
Stă puietul în picioare...
Printre cioburi furișai,
Greierii privesc mirai
Vrăbiile stînd la pîndă
Fac din ochi și iar ne cîntă.

Trag cu sapa
Și fac groapa...
Tu, încet,
Pui un puiet
Și-i acoperi rădăcina...
Munca-i aur, Mădălina.

S-a bucurat enorm atunci cînd i-am arălat întregă pagină din „Lupta poporului” în care, alături, apăruse (se pare și cu contribuția lui) o poezie („Semnăm apelul”) de Lucia Boroianu. (Să reținem, pentru ce va urma, această alăturare.)

În același an, 1951, este invitat de profesorul universitar C. Ciopraga, să se mute în Iași și cucerește, pentru prima oară, Bucureștiul, unde, la 29 mai, reușește, la cei 15 ani ai săi, obținerea, în fața finală a primului concurs literar postbelic, locul I pe țară. La întoarcere, urbea i-a organizat o primire triumfală, iar zile întregi n-a mai conținut pelerinajul curioșilor sinceri sau interesați

Elevul Nicolae Labiș, de la Liceul de băieți din Fălticeni, primind premiul I la limba română (Fotografie publicată în numărul 657 al Științei tineretului, dia 30 mai 1951)

Festivitatea închiderii concursului de limba română, matematică și fizică

în a-i vedea ceasul „Pobeda” (rara avis, pe atunci), și muntele de cărți, primite ca premii. Imboldul a fost imens. Scrie cu tot mai mult pasiune, traduce, versifică și publică, pentru prima dată, la „Viața Românească”.

Tot în 1951 și-a petrecut vacanța într-o tabără scolară a C.C. al U.T.M. la Vălenii de Munte.

În acest loc, cu rezonanțe istorice, s-au născut cîteva pagini deosebit de luminoase, trimise cu regularitate unui prieten ce a rămas convins și pînă astăzi că acolo, pe plaiurile bălătoare cîndva de pașii marelui Nicolae Iorga, Labiș a avut parte de unul din puținele-i capitoluri de adevărată fericire.

5 iulie — 951
Vălenii de Munte

Dragă Valeriu,
Înainte de a pleca la tabără te-am căutat pe acasă. Nu te-am găsit. Ți-am lăsat o scrisoare în care ți-am scris o serie de lucruri pe care le credeam importante atunci.

Am plecat seara cu trenul de 22. Am ajuns în Văleni, după o călătorie obositoare, la ora 9 dimineața.

Prima impresie: E frumos, dar cam nu-i Vălenii de Munte ci... de deal, cel mult subcarpat. Totuși, în depărtare se zărește și muntele, îmbrăcat în zeghe de ceață. Dar nu-i ca la Gănești sau ca la Văleni — Stînișoara.

Am venit aici aproape toți, am făcut puțină muncă voluntară ca să ajutăm la amenajarea rapidă a taberei care nu era încă pusă la punct. Am mîncat și m-am culcat. De cinci ori în zi, ne dă masa. În fund, la vreo sută de metri în spatele taberei, curge Teleajenul, riu repede și turbure. Deasupra lui se așază asviriți semeți un pod de piatră. Ripi; și răchii; și cîntec de păsăruici. M-am scaldat în Teleajen. Apa nu-i prea rece... destul de caldă pentru un riu de „munte”.

Tabăra noastră e mixtă. Barăcile alcătuiesc un careu neted ca palma. Într-o parte, se sfîrșesc cu o ripă ce urcă; în alta cu o ripă ce coboară. La mijloc, neavînd altceva de făcut

Am mai fost o dată, la o plimbare de seară. Era o lună, uriașă, plină, ca în seara aceea cînd am admirat-o, mergînd pe Strada Mare, Greierii, firiau. Unii tovarăși, cîntau. Noi, mină-n mină. Căutam să-mi amintesc toate versurile vii despre lună: ...Uite luna, ceapă nouă, / Zorile-au lăsat-o-n două, / Uite-o felie în bălă, / Uite-o-n cer, pe cealaltă... // ...Uite luna / Cit aluna / Și-n găleata asta groa... / — Pot să beau o gură? — Bea!

Cîntecul răsuna minunat. Era o seară caldă-caldă... Vîntuleț ușor mă mîngîia sub cămașă și-n piele...

Cînd ne-am întors grupuri-grupuri, era foarte tîrziu. Ea, s-a dus la dormitor, să se culce... Eu, am trecut să fac de securitate... Vedeam prin noaptea fiecare creastă de porumb (Imi căzuse cel mai îndepărtat colț de tabără, către pîriu... Încet-încet, tabăra a amuțit... S-a stins lumina electrică...) Numai eu, cu gîndurile, și cite-un ciine fișind prin terburii... Boare de griu, adusă de la arie...

— Stai!

— Parola!

— Vasile!

— Koaita!

A venit schimbul...

— Noapte bună!

— Poftă bună, tovarășe...

Am primit o scrisoare de la N. (Nu am idee de unde-mi stie adresa) din tabăra de la Bucsoaia, în care-mi spunea cîteva fleacuri exprimate într-o limbă literară tangențială. Între altele, mă înștiința tangențial că-i și Lucica acolo, că o duc tare bine... I-am răspuns cit de frumos am putut.

În această clipă, afară se joacă joc bizar pe care răuvoitorii îl poreclesc „mirlo”, iar tubitorii „joacă băiete”. Stau cu toți în cerc și cîntă: „Joacă-joacă-joacă băiete, Că tineretea vrea să te-nvețe. Că jocul nostru este format Dintr-o fată și un băiat”.

Și bat cu toții din palme. În interior se invirt perechi-perechi, schimbîndu-se mereu. Cînd se întimplă să intru în joc, e greu să ies... De aceea intru rar de tot... M-a chemat tov. director să-i dau poezia „Cu toată inima la Festival” ca s-o trimită la Berlin. Eu nu plec. Inima mea, se duce însă, odată cu poezia asta, în care în niște zile grele mi-am pus o parte din inimă...

Peste cîteva ore voi continua să-ți scriu, dragul meu Valeriu...

Iată că, în sfîrșit, mi-am terminat treburile, începînd din nou să-ți scriu. De la tov. director, am fost chemat de asistent ca să-mi adun seminarul (sunț responsabil) pentru a merge în excursie, aproape, pe dealurile pline de finet.

Zsuzsi mergea la început cu seminarul ei, dar după ce am trecut Teleajenul, nimeni n-a mai știut seama de regulile impuse din tabără. Pe scurt, plimbarea a fost minunată; poși să-ți închipui, dacă am găsit și mură coaptă, neagră și coaptă și dulce-dulce.

Acum să mai tratăm o serie de lucruri, Valeriu. Ce mai este prin Fălticeni! Ce mai face Lucica, Rozina... Întreab-o pe tov. A, dacă mi-a primit scrisoarea și de ce nu se încredinșește să-mi răspundă (Poți să-i împrumuți din partea mea 13,50 lei — plic și timbre —!).

Diseară, avem reuniune. O să fie minunat. S-ar putea să rămîn aici, seria a II-a, ca asistent.

Văd, dragă Valeriu, că am îndrăgîț tabăra asta, cu scările ei betonate, cu barăcile acoperite cu smoală, care curge cînd e prea cald, cu pavilionul înalt, împungînd cerul.

Mi-i gînduș altundeva, însă, departe, unde o să mă duc cîndva, la anul poate...

Acum, la revedere. Nu e așa de lungă scrisoarea cum o doream, dar în sfîrșit...

Salutări de la al tău bun prieten,
NICOLAE — MICLOȘ

mai bun, deocamdată, băieți și fete joacă volei.

Doar soarele cam arde, chiar și la această oră matinală.

Te rog să-mi scrii. Să-mi spui ce mai e nou prin Fălticeni... Eu, o să te pun în curent cu viața noastră atunci cînd ea o să înceapă cu adevărat. Acum, n-am prea multe să-ți spun... În problema L, ce mai nou? E timp să închei, o să-ți scriu; mai mult și mai bine.

Pînă atunci, rămîn al tău bun prieten,

NICOLAE LABIȘ

★

22 iulie 951

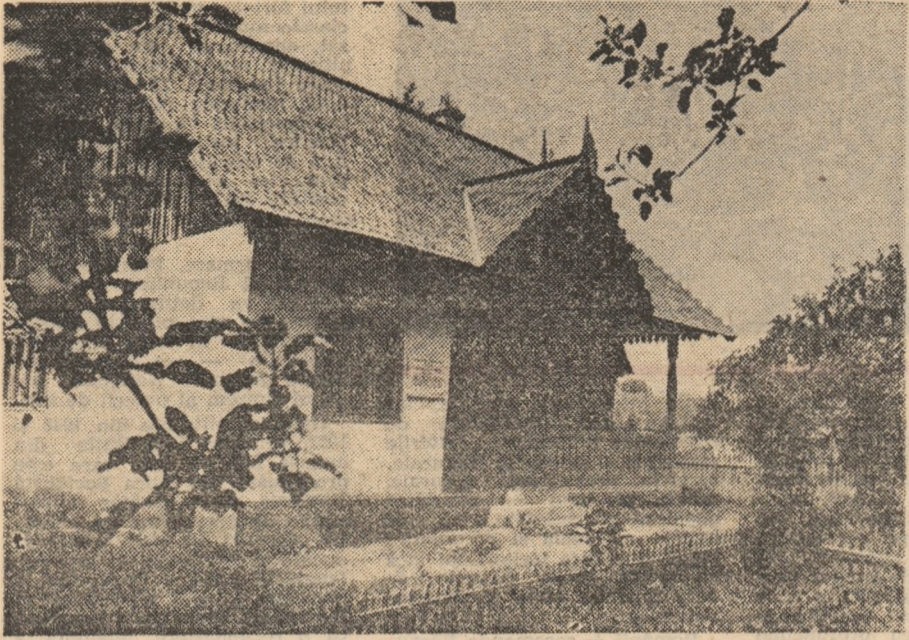
Dragul meu Valeriu,
Iată că-ți scriu, după o întîrziere de două zile, motivată pe cit se pare de o scrisoare care sper că va fi ceva mai lungă decît celelalte... cel puțin așa sper.

Azi e duminică, și era programată o excursie la Slănic. Dar timpul e enigmatic, așa că n-o mai facem. Toți tovarășii se plimbă în curle — băieți și fete. Deasupra, vîntul bate cu drapelul roșu arborat de catargul înalt de fier.

Toată lumea ride... E mare veselie la noi. În zare, nori groși; totuși vom face o plimbare pe dealurile apropiate, ca să nu ne fie inima grea. E frumoasă plimbarea înainte de furtună. Voi discuta cîte una alta cu Zsuzi, despre toate cele...

VALERIU BOGDANET

Casa în care a trăit la Mălini Nicolae Labiş

Nicolae Labiş și seminarul lui în Tabăra de la Vălenii de Munte

Amintiri din copilărie

În luna decembrie, luna legată dureros de destinul fratelui meu, retrăiesc cu emoție amintiri dragi. Mă cuprind în atmosfera edenică a satului copilăriei, Poiana Mărului — Mălini, revăd aievea locurile, oamenii și mai ales dăinile prilejuite de sărbătorirea Anului Nou, cu toate manifestările spectaculoase, cu cortegiul măștilor, cu farmecul îndepărtat al colindelor și pliusorului care se regăsește în poezia fratelui meu.

Am avut norocul să-mi petrec copilăria în binecunoscuta vatră folclorică a Moldovei, cu o natură veșnic încântătoare și să am ca prieten și tovarăș de joacă și de inițiere în lumea minunată a cântecilor pe copilul Nicolae Labiş.

Alături de el am rostit primele cuvinte, am făcut primii pași, am cunoscut semnele scrisului și am pătruns tainele lecturii.

Aș dori să evoc aici un episod emoționant care se numește „biblioteca de Artar”.

Era vară. Se apropia serbarea de sfârșit de an și tata adusesse de la Fălticeni cărțile pentru premianții școlii primare. Ce bucurie pe noi, copii!

— Ți-ai făcut lecțiile ?

— Daaa !

— Adu-mi te rog un braț de lemn.

— Îndată ! Îndată !

— Băiete, te-am trimis după apă !

— Acuși ! Acuși !

— Cine-mi aduce puțin leuștean ?

— Firește, m-am sacrificat tot eu, cea mai mică.

După un timp, pentru că eram deranjați de solicitările mamei, ne-am înțeles din ochi și am ieșit discreti cu cărțile în sin.

Am străbătut grădina de zarzavaturi, străjuită de vișini, cireși și pruni, printre straturile strălucind în șiruri ordonate după strașnice principii legumicole.

Am trecut prin livadă plantată de tata. Am urcat alene dealul cu finețe în floare, furișându-ne prin tufe de aluni, către poiana mărului pădureț cu mere dulci.

Ne-am așezat pe iarbă tăcuti, rezemați de tulpina bătrînului copac, fiecare cu ochii pe cartea lui. Nu l-am deranjat, deși nu știam să citesc prea bine.

Spre seară, la întoarcere, fratele meu a observat pe malul celălalt al pirișului un copac de o formă aparte, un fel de furcă uriașă, infrunzită.

— Vezi arțarul de colo ? Seamănă cu tridentul lui Neptun.

— Cu ce ?

— Cu toiagul zeului Neptun din cartea cu legende adusă de tata.

— Așa, da. E nemaipomenit !

— Poate că zeul venind aici să măsoare apele, și-a înfipt toiagul în mal și toiagul a prins rădăcini. Crezi ?

— Mai știi ? !

Ne uitam în sus la înălțarea perfect simetrică a ramurilor, căutând certitudinile. Un nor alb, alungat de vânt, parcă ne amenința cu o înălțare zeciască.

— Mie mi-e frică. Hai acasă !

— Nu te teme. Uită-te, norul s-a împrăștiat, s-a dus.

Ne-am întors grăbiți, în tăcere.

Aproape spre casă, a exclamat conspirativ :

— Mi-a venit o idee ! Mă ajuți ?

Ideea proiecta o ascunzătoare

pentru lectură, printre crengile copacului misterios.

O săptămână am muncit pe furis, fără alte ajutoare. În duminica următoare am inaugurat locul de lectură și divertisment.

Eu, într-un scrințoiob transformat în capac, la circa 3 metri înălțime, fratele meu, într-un scaun mai vechi fixat între crengile paralele ale arțarului.

Îl căptușise cu cetină și fin proaspăt, iar deasupra întinse-se, în chip de cortină, o manta cauciucată. Mi-a citit cu glas tare „Frumoasa din pădurea adormită” și cînd abia începuse „Dumbrava minunată”, s-a auzit, de la tulpina copacului, glasul uimit al mamei.

— Aici erați ? Dați-vă jos imediat !

Am coborît rușinat la gândul că o păcălisem pe mama, că o lăsasem singură cu treburile gospodărești.

— Puteai să cazi și să-ți rupi

gitul, tu nu știi să te urci în copaci !

Ajunși acasă, am mîncat în tăcere, cu o foame de lup. Se apropia seara.

După masă, Nelu a continuat să-mi citească despre Lizuca și Patrocle.

— Treceți la culcare, am spus !

— Îndată, îndată !... Acuși, acuși.

După un an, fratele meu a fost dus de mama la gimnaziul din Fălticeni, unde l-a avut ca profesor de limbă română pe Vasile Popa. Acest mare profesor l-a descoperit și l-a impus imediat ca poet al liceului „N. Gane”, inițiindu-l cu multă dragoste și încurajându-i talentul.

În prima vacanță, după plecarea lui la Fălticeni, copilul de 11 ani s-a încumetat să pună în scenă, cu ajutorul celorlalți elevi mult mai mari, de pe Valea Mălinilor, cunoscuta piesă shakespeareană „Femeia îndărătnică”.

Așa l-am cunoscut eu pe Shakespeare, în calitate de sufleur la repetiții, cînd fratele meu se ocupa de indicațiile de regie.

Parcă văd și acum cărțulia modestă, într-o ediție populară, de mărimea unui carnet de elev de astăzi, cu file îngălbenite, file pe care fratele meu făcuse tăieturi serioase și înlocuiri de cuvinte pentru a face piesa mai accesibilă publicului cuprinzînd majoritatea țăranilor din sat, printre care s-a aflat și o îndărătnică imblînzită.

O altă amintire îmi stăruie în memorie.

În 1946, într-o după amiază caldă de septembrie, mama s-a uitat la mine și m-a obligat să dorm. Nu după mult timp m-am deșteptat speriată de strigătele unor copii de pe uliță. Am ieșit repede în cerdac și le-am auzit distinct vocile :

— A secat Suha !

— A secat Suha !

După puțin timp, zorită de fratele meu, care-mi adusesse și el vestea, alergam desculță în urma lui, pe drumul colbuit, către prundul apei, ca să vedem ce s-a întimplat.

Cînd am ajuns lângă puntea înaltă, în locul bulboanei adînci cu „pești alburii”, rămăsese doar o mocirlă scăzută în care

se zbăteau agonici ultimii peștișori amcțiți. Copiii și tinerii din sat, cu minecile suflecate, se răsuceau aprig după sărmana porvară. Ne-am încercat și noi norocul, dar fratele meu a putut prinde doar 4 raci pe care mi i-a așezat cu grijă în poală.

Ne-am întors acasă pășind grăbiți prin colbul călduț al drumului. Un asfințit straniu își întindea umbrele roșiatice peste ulița satului vestejit de secetă.

După cina neobișnuită, cu raci fierți, încercam să adorm. dar voci străine îmi șopteau amenințător în urechi : „A secat Suha ! A secat Suha !”

A doua zi, dormitam în pat, bolnav, sub privire îngrijorată ale mamei. Seara, nu știu cît de tîrziu să fi fost, am deschis ochii la insistențele fratelui meu și am coborît din pat ca să-mi arate ceva în camera de alături.

Ce s-o fi întimplat ? În casă parcă nu mai era nimeni. M-am strecurat prin ușa întredeschisă și l-am văzut pe fratele meu dezvelind o coșarcă mare. Miinile lui au prins cu grijă gitul vinatului încercînd stingaci și cu milă să-i înalte capul cu botul umed și cornițele mici. S-au auzit pași și vocea mamei. Am alergat în pat și prefăcîndu-mă că dorm am adormit cu ochii în lacrimi.

În dimineața următoare, fratele meu mi-a povestit amănunțele vinătorii și mi-a citit finalul povestirii „În Pădurea Petrișorului”.

— Nu ți-a fost milă ? l-am întrebat. Răspunsul avea să mi-l dea mult mai tîrziu, în anul 1954, cînd a scris poezia „Moartea căprioarei”.

Ca profesoară de limba română, străbat mereu spațiul poeziei unde îl regăseam și pe fratele meu, poetul, integrat în marea noastră tradiție culturală. Știu că a fost luminat încă din copilărie de marile teme și motive ale liricii populare de unde a învățat meșteșugul artei poetice :

„Bătăile versului am prins a deprinde
Nu din cărți, ci din horă, din danț,
Rimele din bocete și colinde,
Din doinele seara cîntate pe șanț.”

A sorbit mai întîi, din apa limpede a folclorului românesc, pentru ca apoi să se formeze la școala marilor clasici ai literaturii române și universale.

Pentru mine, care l-am cunoscut bine, în coordonatele esențiale ale eului său, întîlnirea cu poezia fratelui meu este întîlnirea cu flacăra purității absolute, a credinței în ideal.

Nicolae Labiş a adus în peisajul literar de după război fiorul unei poezii autentice de o mare sensibilitate artistică. Iubirea de patrie și oamenii acestui pămînt s-a împletit organic cu idealul comunist în care credea cu ardoare și pentru care s-a angajat total pe baricadele revoluției. Generația tină, de astăzi, receptează drumul său meteoric din diferite unghiuri. Cititorul contemporan îl poate cunoaște cu adevărat numai în contextul epocii sale ca o sinteză de idei, între tradiție și modernitate, ca un deschizător de drumuri, ca un simbol al romantismului revoluționar, și ca o înaltă conștiință poetică, adevărată.

MARGARETA LABIȘ

Poezia este un organism viu ; ea cunoaște în timp o suită interminabilă de metamorfoze prin care se înfățișează cititorului ca și cînd ar fi fost scrisă chiar în momentul lecturii. Un text „clasic” poate fi citit cu sentimentul plăcerii estetice imediate, transpus deci în plină contemporaneitate, pentru că structurile lui capătă, prin jocul receptării, valențe noi, care corespund prin multiple semnificații sensibilității moderne. Comunicarea prin poezie ține deci de caracterul deschis — „opera apertă” — al literaturii care, prin înființarea ei posibilități de organizare și de receptare este, practic, inepuizabilă.

Ce reflecții generează din acest punct de vedere poezia lui Nicolae Labiş ? Care este traiectoria pe care o urmează creația lui pe măsură ce opera și biografia (mitul) poetului se distanțează în timp, oferindu-ne o altă perspectivă, mai puțin patetică, dar mai cuprinzătoare și mai lucidă ? Care este azi, la exact trei decenii de la moartea poetului, rezonanța „fenomenului Labiş” în conștiința literară a prezentului, cînd mutațiile survenite în peisajul liric situează opera sa într-un context sensibil schimbat ?

Îi citesc din nou — a cita oară ? — poemele și afirm cu toată convingerea că timpul „lucrează” în favoarea lui Nicolae Labiş.

Încercînd o comparație îmi vin în minte statuile grecilor care atunci în antichitate nu erau albe ci colorate, împodobind grădiniile publice și agora cu liniștea lor multicoloră. Ceea ce privim noi azi e doar marmura, materia pură și îndelungat șlefuită, ca o esență ieșită la suprafață, eliberată de straturile de ocră sau colorant purpurii. Ce firească și simplă lucrare a timpului prin care ne sînt oferite nouă, după secole, albeața nemuritoare a pietrei, formele ei esențiale, neacoperite de coa-

ja fastidioasă a culorii. Un asemenea fenomen se întîmplă, cred, și cu poezia lui Nicolae Labiş. Ea nu și-a atenuat deloc strălucirea, forța, candoarea și frenezia dar s-a debarasat — e vorba de perspectiva din care e receptată — de conjunctural și sociologic, de exaltare și convenționalism, de mitul arborescent în centrul căruia stă chiar moartea atît de timpurie și atît de tragică a poetului. Ea a devenit — ne aparține nouă — exact ceea ce este : poezia unui mare poet,

Efigia durabilă a creației

o operă literară durabilă, de încontestabilă valoare, încă-juns exprimată pentru a contura efigia unui creator de rară vocație, o voce poetică dintre cele mai puternice și mai expresive, aleasă de muze pentru a reprezenta literar un timp și o epocă dar și eternitatea umană cu profundele ei determinări.

Care este „misterul” acestei poezii atît de circumscrisă epocii pe care o exprima și, în același timp, atît de perennă prin materia inefabilă și mereu vie din care e alcătuită ? Ne aflăm fără îndoială în fața unui poet de mare talent, un creator a cărui înzestrare face din el un ales al Poeziei. Asemeni legendarului Midas el prefacă în poezie toate cuvintele, scoțîndu-le din neființă, din inexpressiv și le conferă o tensiune lăuntrică excepțională, o putere care rezistă mereu în fața banalizării și a eroziunii.

Explicația constă în faptul că Nicolae Labiş nu e doar poetul teribil al vremurilor de febrilă dialectică socială, un cîntăreț al revoluției și al „luptei cu inerția” — pe baricadele căreia se află ca nimeni altul — ci Poetul în întregul total și tulburător al cuvîntului, o personalitate creatoare de prim rang care în pofida oricăror etichetări grăbite, comode sau simplificatoare a fost și va rămîne prin creația sa un mare artist obsedat de sondarea straturilor de profunzime ale omeneșului, de combustia lăuntrică fără margini a cuvîntului, izvorită dintr-o adîncă sete de cunoaștere. De aceea, citindu-l azi, Labiş ne apare în continuare convingător și viu, neliniștit și vizionar, sentimental și contemplativ, pasionat și generos, un spirit mereu insetat de real și de arderea pură a ideilor grave. Este o poezie care exaltă bucuria de a trăi și incandescența vibrației interioare, o poezie care este în același timp calmă și explozivă, catifelată și dură, suavă și vitală, pură și purtînd cu sine colosale aluviuni, transparentă și tulbură, împăcată cu sine și animată de un neiertător spirit justițiar, reflexiv și retoric, poezie în înțelesul ei cel mai complex și mai adevărat, vocea unui poet care ne convinge că lumea poate fi re-creată prin cuvînt.

Cu ce aș putea încheia aceste puține gînduri despre Nicolae Labiş ? Cu propriile sale versuri, care vorbesc despre steaua sa poetică mereu în creștere : „Steaua polară pe cer, departe / În scurgerea timpului nu are moarte, / Statornic arde în orice seară, / Capăt de osie, Steaua polară, / Stelele, lumile, roțiuri astrale / Se-nvîrt în jurul osiei sale. / Sobră-armonie pururea vie. / Nezdruncinată putere-n tărie.”

MIRCEA FLORIN SANDRU

Setind istoria românilor

REPUBLICA ROMÂNEASCĂ

În istoria postbelică românească, un moment care s-a încrăstă adinc în inima și conștiința poporului îl constituie ziua de 30 decembrie 1947 cind, pentru prima oară, în țara noastră s-a instaurat Republica — forma de conducere supremă a statului, cea mai democratică, mai progresistă, cunoscută de-a lungul multimilenarei și încercatei sale existențe pe aceste meleaguri.

În țara noastră, ființarea Republicii s-a înscris pe traiectoria firească a coordonatorilor revoluției populare și a construcției socialiste, proces declansat de revoluția socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944, act istoric de inaugurare a unei epoci glorioase, bogată în transformări innoitoare și mari înfăptuiri, strălucit încununate de victoria deplină a noii ordini socialiste în patria română.

Republica este creația masei populare care, sub conducerea Partidului Comunist Român, au determinat, în perioada postbelică, cursul evenimentelor istorice, asigurând de-a lungul desfășurării unui complex proces revoluționar — lichidarea regimului burghez-capitalist, instaurarea puterii populare, abolirea monarhiei, iar în etapa următoare edificarea societății socialiste multilaterale dezvoltate și înaintarea spre comunism.

Astfel, Republica — vâstar al revoluției populare — a cunoscut în cei treizeci și nouă de ani care au trecut de la proclamare, un conținut adecvat transformărilor materiale și spirituale pe care le-a marcat evoluția mereu ascendentă a socialismului în țara noastră, înregistrând odată cu victoria deplină a noii ordini sociale saltul calitativ de la Republica Populară la Republica Socialistă.

Istoria gândirii social-politice românești demonstrează argumentat și prob că ideea de republică are rădăcini adinci în conștiința poporului nostru. Ideea de republică în gândirea

românească a apărut la un anumit stadiu al dezvoltării istorice, în condițiile existenței unor premise economice, sociale și politice determinante.

Bunăoară, stolnicul Constantin Cantacuzino, cărturar român de seamă al secolului al XVII-lea, definea astfel noțiunea, transcriind ad litteram termenul latin respublica: res = fapt, lucru; publicus = obțesc, public: „Respublice, adică-te ocîrmuirea de obște”.

Domnitorul român și enciclopedul de talie europeană, Dimitrie Cantemir, releva la rindu-i că republica este „sfatul a toată cetatea”.

Între corifeii Școlii Ardelene, Ion Budai Deleanu se distinge prin înțelegerea și aprofundarea noțiunii de republică, pe care o definește astfel: „Republica va să zică o stăpînire unde norodul prin legi asezate de dînsul și prin dregători din mijlocul lui cu voia de obște alesi, să cîrmuiesc toate onorurile țării... În republică nu se dau porunci volnicești, ci după legi asezate și toți cetățenii au asemenea drepturi”.

Chiar în celebra sa operă alegorică, „Țiganiada”, întîlnim versuri antimonarhice, republicane, precum:

„În monarhie nu e cea simțire
Noabă, după suflet înălțătoare,
Ce se cheamă a patrii iubire,
Nici alte virtuți strălucitoare
Ce în răpublice de atîtea ori
Minună pre nepoții viitori”.

În octombrie 1802 un diplomat austriac menționa în raportul său către cancelaria veneză că unii boieri moldoveni „se întîmplă că au ideea de a alcătui o republică”. În adevăr, logofătul Dimitrie I. Sturdza, în anul 1802, alcătuisese întîiul proiect constituțional românesc de factură republicană intitulat: „Plan sau o formă de obșteare republicană aristodemocratică”.

Viitorii revoluționari pașoptiști, în frunte cu Nicolae Bălcescu, își fac manifeste ideile lor republicane. În urma complotului de la 1840, cînd un grup de revoluționari din Muntenia

și propuseseră să instaurare o nouă obșteare, anchetatorii aveau să acuze pe Bălcescu și ceilalți complotiști, de intenția de a fi voit a „înființa în Prințipat republica... Accastă republică românească pe care s-o organizeze guvernul revoluției”.

După cum este cunoscut, acel gânditor român de geniu, care a fost Nicolae Bălcescu, a scris *Manualul bunului român*, în care analizează cu profunzime și har ideea de republică în general și de republică democratică în special. „Cuvîntul republican — sublinia Bălcescu — este o vorbă veche, care va să zică lucru al tuturor. Republica este un stat în care oamenii adunati îngrijesc singuri de soarta lor, avînd în lucrarea lor drept regulă dreptatea și drept țîntă frăția...”

De nevoie e ca românii să se întocmească în republică democratică: într-un stat întocmit astfel ca în vîrstă legiută tot românul să aibă glas la alegerea deputaților, la adunarea obștească a țării, care adunare să fie însărcinată a face legile trebuincioase țării și a alege un om cinstit și vrednic, să poarte grija de cîrmuirea treburilor țării”.

Tinerii revoluționari pașoptiști români, nevoiți să trăiască ani îndelungați în exil, după înăbușirea revoluției române de către armatele imperiilor vecine, editează la Bruxelles, în anul 1852—1853 revista „Republica română”, în care declarau: „Voim o republică românească și o s-o dobîndim îndată ce ne vom uni cu noi însine”.

Unirea românilor de la 1859 a deschis seria unor prefaceri ample, care aveau să schimbe configurația structural-politică a statului, creînd astfel România modernă, sub Alexandru Ioan Cuza — întîiul și ultimul domnitor pămîntean al României, iubit și stimat de popor.

La rîndul său, reputatul filozof și om politic român Simion Bărnuțiu, în cunoscutul studiu *Dreptul public al românilor*, scria la 1867: „Elementul cel dintîi al fiecărei republici e poporul, al republicii române sint: natura poporului român; pu-

terile intelectuale, morale, talentele, apoi instituturile de educație a acestora; puterile materiale, produse naturale, serviciu, prestațiunî naturale, oferte și bani — republica neputînd să subziste fără de avere națională și pecuniară; clima și natura teritoriului încă se numără între puterile de care depinde viața și moartea națiunilor.

Românii — recomanda Bărnuțiu — să reinnoiască legătura că vor conserva și vor apăra forma cea republicană a strămoșilor lor cu duci și cu dregători electivi naționali, cu comunități libere, proprietate peste teritoriile lor și bine armate, prin urmare că și vor restaura dreptul strămoșesc privat și public și vor curăți țara de amestecuri străine”.

Interesantă este și atitudinea inițială a socialistilor români. La 1890, unul din liderii lor, Constantin Mille, ținea să precizeze: „Socialiștii români, deși republicani, ei se ocupă în special de socialism și de organizarea muncitorilor într-un partid puternic. Cînd vor fi în stare să schimbe situația economică și socială de astăzi, și republica socială va fi proclamată de la sine prin forța lucrurilor”.

Partidul politic al clasei muncitoare a fost făurit trei ani mai apoi. În mai 1921 acest partid s-a dezvoltat în Partidul Comunist Român — organizație revoluționară unică și unitară ce va ființa la scară națională. Comuniștii și toate forțele democratice din România vor continua în perioada interbelică să mențină vie ideea de republică. Iar atunci cînd condițiile vor permite o vor proclama de îndată, fără nici o șovăire.

Victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, organizată și desfășurată sub condu-

derea Partidului Comunist Român, a permis schimbarea radicală și ireversibilă a raportului forțelor sociale în favoarea clasei muncitoare și a aliaților săi, eliminarea din guvern a ultimilor reprezentanți ai partidelor burgheze. În aceste condiții, monarhia însăși devenise incompatibilă cu noile realități politice, instituție anacronică față de vremile în schimbare și primenire continuă. La 30 decembrie 1947, monarhia a fost abolită, România proclamîndu-se republică.

Drept urmare, Prezidiul Provizoriu al Republicii Populare Române va define interimatul puterii de stat pînă în martie 1948 cînd — în urma alegerilor electorale — se va constitui Marea Adunare Națională, organul suprem al puterii de stat.

După constituțiile din 1948 și 1952, urmează Constituția din august 1965 — prin care este proclamată Republica Socialistă Românie, coresponszător noului stadiu de dezvoltare al societății noastre. În anul 1974, conducătorul partidului și statului, *tovarășul Nicolae Ceaușescu*, a fost ales întîiul președinte al Republicii Socialiste România, ca o recunoaștere unanimă a înaltelor sale virtuți revoluționare și patriotice și ca o garanție sigură pentru propășirea și prosperitatea patriei române.

Astăzi — suverană, independentă, liberă și înfloritoare — Republica Socialistă Românie, în frunte cu președintele ei, *tovarășul Nicolae Ceaușescu*, intruchipează pe o treaptă superioară și întrece cu mult idealurile cele mai înalte care au însuflețit lupta plină de jertfă a înaintașilor, exprimă pe planul organizării statale, în chip plener, aspirațiile de secole ale poporului român.

Republica Socialistă — forma cea mai înaintată de organizare statală a societății românești, a creat și creează în continuare, din inițiativă și sub îndrumarea comuniștilor, condițiile cele mai propice, cadrul social-istoric al progresului societății noastre, al dezvoltării și întăririi continue a națiunii române.

În același timp, Republica Socialistă Românie își înscrie cu un înalt prestigiu numele pe traiectoria civilizației umane, se afirmă cu demnitate între țările lumii prin făurirea societății socialiste multilaterale dezvoltate, prin activitatea constructivă în sprijinul cauzei comunismului, progresului social, al păcii și colaborării internaționale.

STELIAN NEAGOE

Un tînr autor, o carte

Daniela Crăsnaru — „Niagara de plumb”, Editura Eminescu, 1984

În contextul poeziei contemporane, versurile Danielei Crăsnaru și-au cîștigat un statut aparte, bine delimitat, atent constituit prin acumulări care însumează șase volume de poezie. Cel de-al șaptelea, *Niagara de plumb*, Ed. Eminescu, 1981, nu este numai cel mai realizat, — expresivitatea cu totul excepțională, talentul evident, inteligența artistică dublată de un acut simț critic fuseseră semnalate încă de la debutul autoarei (*Lumină cit umbră*, Ed. Eminescu, 1973) — cit cel mai radicalizat din punctul de vedere al atitudinii estetice și, nu în ultimul rînd, cel care dovedește o înțelegere cu adevărat gravă, profundă a rostului social al poeziei într-un final de veac și de mileniu cînd alte arte par a capta atenția planetei.

Poezia feminină a ultimilor ani înregistrează un fenomen interesant, ale cărui urmări s-ar putea contura pe de-a-ntregul într-un viitor nu prea îndepărtat; după consumarea lacomă, uneori lipsită de măsură, a vegetalului, a naturii surprinse în ipostaza colosalei germinanții, după epuizarea zăcămintelor de mitologie, se pare că o parte a lirismului feminin s-a retras într-o atitudine (nouă?) pe care am numit-o ecologistă. Această atitudine, care trădează un voluntarism uneori ostentativ, a adus pe „scena” poemului o se-

rie de motive și teme care pînă mai ieri erau oculte de tinerele poete, după cum a reard, dar cu alt ton, tema maternității și motivul mai picant al menajului domestic. Făcînd focul „nic problemelor existențiale stăpînele cuhniilor nu se sfîșie să manipuleze crățile, țigăile și oalele cu grația cu care ar folosi oglinjoara, evantaiul, stieluța cu săruri contra leșinurilor. Suflecîndu-și gospodărește minescile, acest tip mai recent de sensibilitate a pus la bătaie talent, forță aprigă de convingere, acribie și, nu pe ultimul loc, inventivitate pentru primenirea „rețetărilor” lirice.

Daniela Crăsnaru are un alt teritoriu pe care îl parcurge cu încetineala răbdătoare, nelipsită de spaimă și îndoiele, a șerpașilor de pe înălțimile înghețate și rarefiate ale acoperișului lumii. Teritoriul acesta este existența însăși. Se poate riposta că este „spațiul” pe care îl investighează orice creator, aerul pe care îl respiră orice poet. Da, dar depinde pe care geam, pe care fereastră (ca să parafrazez o melaforă a poetei) este privită această existență: pe cea a vegetalului?; pe aceea a eposului mitologic?; prin geamul trandafirului, umed al erosului, prin cel afumat al bucătăriei?; prin lucrana deschisă spre cer, prin ferestruica subsolului dincolo de care lumea

se vede pînă la genunchi?; prin pala de ulei a benzinăriei?; prin ochiurile de dantelă parfumată?

Daniela Crăsnaru privește, respiră, înfruntă existența prin prisma conștiinței poetice. Prin sunetele întrebării: cită viață și cită literatură încap într-o metaforă? Dar într-un poem? Dar într-o carte care e și ea o viață trăită și scrisă, apoi, pe dedesubt, cum ar spune Arghezi? Prin ochiurile de vis și de trezie ale unei plase în care se zbate conștiința că aceeași mină se scufundă în irealul literar așternute pe hirtie și, deopotrivă, se umple de „singele” concrete, de sudoarea realității, de carnația lumii fizice (Orfică).

Intr-o promoție lirică în care au strălucit calofili și livrești — exponenți remarcabili, strălucii chiar, sint poezii primei serii echinoxiste — Daniela Crăsnaru vine spre poezie dinspre viață; nu dinspre aspectele „citadine”, reduce în ultimă instanță la un „talcioc” de patiserie, tramvaie, neane, discoteci, cinematografe, hoteluri, străzi și bulevarde, nu dinspre pitorescul aventurier: mahalale, cartiere de demult cu pegră lor „sistemă-tizată” la starea civilă balzaciană, figuri devenite anacronice în decorul de beton, asfalt și sticlă, nu dinspre „trăirismul” placat pe plajele estivale, evocatoare de „slagăre” ale erotismului ocazionat de peisaje impresionante, nici dinspre existența văzută ca materie în miscare ce maculează ideea. Viața din poezia Danielei Crăsnaru palpită încordată, viscerală și candidă, epidermică și spiritulizată în întrebările pe care poeta și le pune în legătură cu sensul ființei umane, cu expresia căutării acestui sens prin labirintul literaturii.

Decrepitudinea, devitalizarea, atrofierea sentimentelor sint cel

mai dramatic înregistrate la nivelul cuvîntului ce numește ceea ce organicul disimulează, ascunde. Iată iubirea atrasă, ca un fragil corp azvîrlit în vidul cosmic, în cimpul gravitațional strivitor al planetei literaturii: „Ce impetuos animal era verbul acela / ce lucitoare crupă aveau vocalele lui / cum sfîchiula el somnul cărnii / cu coama cu gheara / cum ridică pinzele sus pe catarg / cum revărsa toate apele / cum aducea brusc în decembrie vara / ce impetuos animal era verbul acela / acum buzele mele îl silabisesc tot mai stîns / grumajii fierbinți cu teamă ca pe o greșeală / cum miroase azi trupul lui de împărat / mai mult a hirtie mai mult a cerneală” (Silabisiri).

Sub aparența (bine întreținută de echilibrul stilistic desăvîrșit, de construcția armonioasă, de cuvîntul ales cu un simț remarcabil) de calm, de liniște și împăcare („nimeni nu strigă nimeni nu iese din rînd / în raiul de la mine din gînd” — Simple rime) se ascunde (ori, mai zine zis, poeta refuză să ascundă) o tensiune care vine din conștiința că existența trebuie mărturisită fără sugrumătoare înfloriri stilistice, direct: „Profesorul zice: / descrie această cascadă / strălucitoare și majestuoasă / în răsăritul de soare. / Eu stau cu ochii holbați / la firul anemic de apă / prelinis în spărtura rigolei / și spun umilită — nu pot / și nu pot / N-ai aripi zice profesorul / n-ai nici fărîmă de metafizică. / Repetă acum după mine: / alb strălucire lumină cristal / (bucurie). / Alb strălucire cuvinte frumoase / cu dantelute curat apretate / prin care vai cu cită impertinență / realitatea țîșnește febrilă / ca singele prin bandajul / aseptice” (Leecia de seris). Este, în fond, aceasta, o incursiune în dimensiunea etică

a actului creator, poeta refuzînd adăpostul protector al fetelor de masă care, cîndva, îl ocrotiseră pe legendarul Femios.

De altminteri există permanent în versurile *Niagarei de plumb* o teamă de zădărnice, o neîncredere în eliberarea de tensiunea existențială prin cuvînt: „o golgotă de plumb năpădită / de interjecții icnite și diminutive.” (Fereasta în zid), „un abator de cuvinte” (Simple rime), „aceleși gust de cuvinte zadarnice” (Vîrstă), „singele trist al atitor poeme” (Războiul pierdut), „piramida indestructibilă / a cuvîntelor / pe un derizoriu dreptunghi / de hirtie” (Fals paradox).

Sentimental predominant este acela de cheltuire, de transfer vital, de perfuzie inversă, în care singele (principiul vital) poetei dă viață, încarcă de tensiunea existenței expresia literară, codificată în poezie a vieții trăite (Călătorie cu dirijabilul).

În același sens pot fi citite poemele ce poartă un titlu emblematic: *Vampiriada*. Iată-l pe cel de la pagina 14, tulburătoare mărturie a unei creații, care, pentru a căpața chip și asemănare, consumă din ființa creatorului: „Cu miinile mele-am făcut / vasul acela nemaivăzut / cu însăși respirația mea / i-am desăvîrșit curbele toate / (...) / pînă cînd viața pilpii în artere / rar de tot, tot mai rar.” (Vampiriada, I).

Acest impuls generos, prometteic, susținut de un înalt principiu etic („El e fîcțunea mea devoratoare / și singele trist al atitor poeme” (Războiul pierdut)) o singularizează pe poeză, conferind experienței lirice din acest ultim volum apărut nu numai aureola profunzimei și a originalității, ci și pe aceea mai rară: a unicității.

TRAIAN T. COȘOVEI

ANTOLOGIA cenaclului prin corespondență Valentina Tedi

După cum mărturiseste într-o scrisoare de o remarcabilă franchețe, Valentina Tedi (bibliotecar principal la Biblioteca centrală a U.J.C.M. Galați) a pregătit un plie cu poeme pentru Cenaclul prin corespondență încă din 1982. L-a pus însă la post abia în 1986! Și totuși poemele — cel puțin o parte dintre ele — și-au păstrat prospețimea.

GIOCONDA NIMANUI

Privindu-ți ochii,
două talgere cîntărese indiscret:
dragostea, lumina, întunericul, ura.
Dar ce știi tu
despre zăpada fierbinte
a chipului meu
cînd mă ții de mină
și eu sînt plecată?

Ce știi
despre sufletul meu
despletit în amurg
arpegii, cenușă albastră?
Ce mi-lă mi-e
de miinile tale
ingenioase capcane
care niciodată
nu vor prinde
gîndul meu, cămilă cumincă!
Cînd voi obosi să mint
precis voi suride!

CĂTRE BACOVIA, RUGĂ

Imprumută-mi violetul
Bacovia
pentru seara de toamnă
în doi.
Un apostol
să plîngă-n
amurg,
altul
în clipa
din noi!

Cristian Crisbășan

Poemele primite de la tînărul bucu-
restean Cristian Crisbășan (elev la Liceul
„Nicolae Tonitza”) mi-au atras atenția
datorită capacității autorului de a-și ex-
prima frenezia specifică virstei printr-un
joc de abstracții și paradoxuri. Această
tehnică poetică modernă — perfecționată
mult de Nichita Stănescu, a cărui in-
fluență se observă, de altfel, în versurile
lui Cristian Crisbășan — este una dintre
cele mai subtile, iar utilizarea ei de către
un adolescent constituie un îmbucurător
semn de emancipare.

ȚARA, O FATĂ FRUMOASĂ

Timpe de o mirare
un fluture de lumină
mi-a mîngîiat privirile.
Cruță mîngiere,
strivitoare-n frumusețea ei.
Aripile unui fluture
erau obraji ei,
iar ochii,
cerul care se rotea dincolo.
Lumina era bucuroasă
atingînd un esemenea chip.
Atîta de calmă
în puterea frumuseții ei,
nici nu zimbea,
nici nu era tristă.
Există.

ĂȚIT DE CALMĂ...

Un riu curgînd noaptea
și-e pârul
o apă cu miez de întuneric transparent
în faptul zilei strălucînd

Izvor și-e trupul
— rîului ce-i fără de sfîrșit —
Sculptat de apă-n lespezi albe

Vorbirea ta e glasul rîului tînăr
mătăsoasă ca alunecarea peștelui prin apă

Ochii-ți negri, o! cit de adînci...
m-atrag cu gîndul în visare.

Cît de răcoroasă mîngîierea mîinii tale
pe fruntea-mi infierbîntată

Atît de calmă, privești tu spre mine
Atît de calmă!

EA...

Nu, Ea nu era de carne
deși avea sînge
Se răsucea
modelîndu-se pe sine
cu privirile-i verzi și umede
ca niște palme de olar
Era de mîngîiere
de gest culcat amînte-n linii împletite
de pleoapă mîngîind ochiul
de dorință
de naștere
de pămînt cu sînge
numai de carne, NU.

● ROBERT SIRBU, Lipănești, Pra-
bova. Eseul Lirismul ca act de inter-
pretare este obscur și inutilizabil:
„Paradoxal lirismul nefiind altceva
decît undă luată ca liant, opusul stă-
rii de reflecție, timpul refutal ca
parte, dacă nu infinitul din puterea
de așezare a cuvintelor, adică partea
nevăzută a reversului“.

Nici din versurile dv. n-am înțeles
nimic:

„de orizont briul și-l leagă
peste furnici a scorburilor nagă
avînd el o evadatură de peagă
în triolet doar vidul nu se bagă
mitulește zgura-ntoarsă-n desagă
de parcă n-ar avea scîrmă ei bragă“
Să sperăm că sinteți genial și că
veți fi înțeles de generațiile viitoare.

● CONSTANTIN NICOLAE, Bucu-
rești. În schița Amintirile mătușii
Rada se remarcă modul inteligent în
care faceți ca, prin suprapunere, o
întîmplare din prezent să lumineze una
din trecut. Este vorba — rezum schița
pentru cititori — despre un fărăn
bătrîn, Gavrilă, care iese noaptea cu
o căruță de lemne din pădure și, la
interpelarea pădurarului, declară că
nu are bon, deși are. Apoi, îi dă de
înțeles nepotului său că a procedat
astfel din cauză că nu i-a plăcut to-
nul răstît al pădurarului. Este un
prilej pentru nepot să înțeleagă că și
o acuzație mult mai gravă, din anii
războiului, la adresa lui moș Gavrilă
n-a fost contestată de acesta tocmai
pentru că el preferă să sufere în tă-
cere decît să se umilească. Dacă ar
fi făcut parte dintr-o proză de mai
mare întindere, episodul ar fi avut
rostul lui, ca un mijloc de portreți-
zare. Dar luat separat creează impre-

sia — defavorabilă pentru autor — că
a fost creat doar în scopul de a etala
un ingenios procedeu literar.

● DORU COROIU, Gheorghe
Gheorghiu-Dej. Versurile dv. au o
ținută intelectuală, dar nu emoțio-
nează. Sînt prea egale cu ele ineseși
și, în același timp, prea evazive:
„ascunsă în surisul tău o încrețitură
a timpului
spațiul sufocat de nedumerire în care
pătrunzi cu teama conturului subțire
cînd alunecarea descultă îl poate strivi
spațiul nevibrat de sînge unde plînsul

CENACLU prin corespondență

mai poate să-ți scuture umerii abia
desenați
ascuns în surisul tău sărutul așezat
pe curba unui pîntec de lume strigătul
rotunjit într-un nume
surisul tău o încrețitură a timpului
în care nu mai găsesse cuvîntul de
sprîjină
(ascunsă)

● STELLA MARIS, Tulcea. „Revin
cu un grupaj de douăsprezece poezii
(sic), rugîndu-vă respectuos (sic) să
mă scuzați că nu sînt dactilografiate“.
Vă scuz că nu sînt dactilografiate,
dar nu vă scuz că nu sînt ortogra-
fiate.

● MARINA PISLARU, Gidiriți, Sa-
gria, Neamț. Santierele la care vă
referiți în versurile dv. sînt insuficient
transfigurate; poemela par mai cu-
rînd declarații de dragoste decît
poeme.

● MIHAI COLIN, Constanța. „Nu
cred că poezia modernă a dat ceva
valoros sau va da ceva în sensul
acesta“.
În cazul acesta vă asigur că scrieți
o poezie foarte modernă.

● CARMEN NIȚICĂ, București.
N-ați depășit încă stadiul întrebărilor
naive:
„Oare ce-am fi fără adolescență?“
„Oare cum am fi fără iubire?“ etc.

● MANUELA II., București. Cred
că aveți aptitudine pentru scrierea de
cronici rimate. Deci vă rog să-mi tri-
miteți chiar cronici rimate.

● GELU DIACONU, Bacău. Deși
influențate în mod vizibil de Nichita
Stănescu, versurile dv. merită toată
stima dacă luăm în considerare faptul
că nu aveți decît șaisprezece ani:
„E frig și e toamnă și plouă-n curvînt
Umbrele răsar și se-nchid ca un gînd
Din spate se simte un vaiet de vînt
Și pașii mei trec ca și flăcări arzînd

Azi ninge cu litere și ninge azi blind
Acoperă neaua silabe la rînd
Statuile-n pare mă privesc ca și cînd
Azi n-aș fi chiar eu — ar fi doar un
gînd“.

(Noiembrie)

Vă rog să mă țineți în continuare la
curent cu ce scrieți.

ALEX. ȘTEFĂNESCU

Lumea cu amănuntul

Intunecatul suflet al constelației mafiote *

Primii jurați au cedat: trebuiau găsiți
alții mai rezistenți. Inculpații inventează
mereu cite ceva. Datorită „neprevăzute-
lor crize de epilepsie“ unii nici nu mai
pot depune mărturie. De curînd, atunci
cînd puscăriașul Vincenzo Singara a fost
introdus în sala de justiție, detectorul
de la intrare a dat alarma. Singara, că-
ruia li sînt atribuite 15 crime, a recu-
noscut, fără ezitări, că a înghițit două
cuie! Voia să moară tocmai cînd înter-
rogatoriul său era pe ordinea de zi!

Ce s-a întîmplat? Poliția l-a transpor-
tat de urgență la spital. Singara era în
afara oricărui pericol, dar procesul s-a
mai întrerupt pentru o zi și jumătate.

Strategie și tactică! O tactică de ami-
nare care are ca scop, printre altele, în-
fîrzierea procesului aflat în curs de des-
fășurare pînă după sfîrșitul lunii noiem-
brie. Atunci urmează să fie eliberați —
conform opiniilor onora — un mare nu-
măr de mafioti arestați, datorită depăși-
rii perioadei maxime legale de detenție
fără judecată. Esențialul motiv pentru
care se luptă acum atît de aprig taberele
nu este, mai întîi de toate, faptul că în-
tr-un proces anti-Mafia se urmărește doar
latura executivă — decît acuzarea oribile-
lor acte de violență — ci faptul că este
în joc însuși „sufletul“ Mafiei.

Cînd judecătorul l-a interogat pe mai
sus-numitul Singara l-a și întregat prin-
tre altele: „Sinteți mafiot?“, la care
acesta a răspuns ridicînd din umeri:
„Nu știu exact ce ar putea însemna acest
lucru“. Procurorul: „Dar recunoașteți că
există Mafia?“ Răspunsul: „Dacă acesta
se consideră a fi un proces anti-Mafia,
probabil că există și o Mafia“. Sună gro-
tesc, dar una dintre premisele puterii
Mafiei este aceea că nimeni nu poate
spune cu exactitate ce se înțelege prin
acest termen generic.

Cînd autorul acestui articol a căutat,
într-o librărie din Palermo, un răspuns
la întrebarea „ce este Mafia?“ a găsit o
sumedenie de cărți abordînd această
temă. Erau doar story-uri detaliate și
picante care „oferă“ turistilor o Mafie
exotică, o ciudată încrengătură de relații,
definită ca un fel de subcultură sicilia-
nă.

Cu cuvintele „Nici unei comisii guver-
namentale special constituite nu i-a fost
posibil să înțeleagă complexul și incil-
ciful sistem Mafia“ a fost consolată auto-
rul acestui articol, Hannes Wagner, de
cître conducătorul Centrului de docu-
mentare (Antimafia) din Palermo, pro-
fesorul Umberto Santino.

Prin această comisie, Parlamentul ita-
lian nu a făcut decît să pună sub lupă,
timp de zece ani (1962-'72) acțiunile
Mafiei.

S-a aflat, în orice caz, ceea ce nu este

Mafia: adică nu o puternică legătură în-
tre membri, nu o organizație unitară.
Așa ceva nu a existat niciodată.

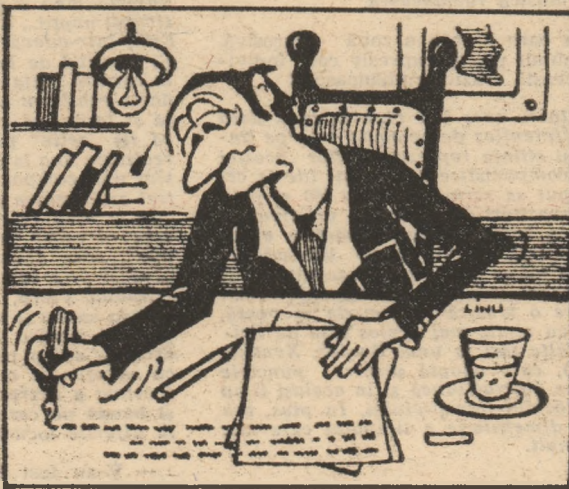
Si totuși ce este Mafia pentru profes-
orul Santino?

„Este o constelație cu trei stele: ele
se numesc Violentă, Capital, Putere. Mo-
dul de a fi al mafiotului este modul în
care se imbină dubioasa și murdara lu-
mină a celor trei stele. Numai așa, în
contextul acestora, se poate înțelege
istoria, extinderea și funcționarea fu-
nestului Mafia-sistem“.

Traducere și adaptare
GABRIELA ȘEICARU

* După articolul „Intunecatul suflet al
constelației mafiote“, de Hannes Wagner,
în Junge Welt, Nr. 159/6 iulie 1986.

Cronica literară în linii frînte de LINU

Traian T. Coșovei, în așteptarea cometei, versuri,
Editura Cartea Românească, 1986.

Aspectul cel mai frapant la Traian T. Coșovei îl constituie lungimea cu
totul neobișnuită a versurilor.

Tabela de marcai

River... Plata!

Că sînt pizmas de felul meu, recunosc deschis, cum recu-
nosc că dau în alergie, cînd se întîmplă, ca acum, la Tokio,
să-nvingă tocmai cei ce meritau să piardă și să ajungă-n
rolul de invinsi mai fotbalisti și mai valorosi. Decît aseme-
nea finală dată cu banu' mai bine ruletă la Monte Carlo,
„septic“ sau „papa-prostu“, c-ar fi tot pe principiul „la
noroc“! Norocul argentinienilor au fost uruguayanul Alza-
mendî și nașul său de la centru, Jose Martinez. Ei doi ne-au
luat frisca de pe tort, împărțînd-o-n trei cu tusiierul japonez
Shizuo, care a văzut ofsaid la golul lui Belodedici numai din
cauza ingustimii ochilor, Hector Viera să fi fost pe tușă și
nu anula golul nostru, dar, cum n-am avut norocul ca ac-
torenorul argentinienilor să și arbitreze, am înghițit cu chiu
cu vai gălușca și ne-am văzut de fotbal, cătrăniți. Funes,
maradonelul, pletos ca Mario Kempes și plinuț ca Marcel
Coraș a rămas fără „Toyotă“ din cauză de Adi Bumbescu.
În schimb, a luat-o zisul Alzamendî, care pornea în fiecare
cursă suflîndu-i printre dinți, uruguayeneste, lui unchiu, Jose
Martinez: „Nu mă lăsa, nașule!“ Și-asa ne-am pomenit cu
golul lor, în colțul scurt (cam lung pentru Stingaciu, care
mai are de-nvățat și el pîn-o ajunge pui de Duckadam!) Pe
linie de atac, Lăcătuș și-a etalat întreaga tehnică individuală,
lucrînd la fel de bine și cu stingul și cu dreptul, cu virful
sau călcîiul, cum a fost să fie, dar ghinionul lui a fost

Montenegro, treierătoarea laterală de la River Plata, care
nu s-ar fi putut numi niciodată Monteroz! Iar în amonte
de Montenegro trebăluia și agricultorul Rugerri, alt specia-
list în secerși, nu ca bravul portar Pumpido, care a zăcut
într-un meci cit alții-ntr-un an, doar-doar or mai trece
cîteva zeci de minute bune! Mor de necaz că nu le-am mai
înscris un gol sau două, din cele 4-5 care ne-au fost ia
indemină, dar și să le fi dat, curate-curățele, puneam pariu
că se-anulau pe-același leit-motiv de ofsaid. Cum, însă, nici
n-a mai fost cazul, finala s-a încheiat în entuziasmul neob-
servat al celor 80.000 de spectatori, dintre care vreo 10-15
(vaporenți din Argentina, în escală la Tokio) or fi și crezut
că-nvingătoarea e a mai mare și mai tare echipă intercon-
tinentală! Eu unul nu cred și zic aici, einstit, că îl respect
deplin pe cel ce-a botezat-o pe-adversara noastră River...
Plata!

HORIA ALEXANDRESCU

P.S. Necunoscînd proverbul românesc care spune că „Gura
păcătoșului, adevăr grăiește“, antrenorul Hector Viera a de-
clarat după finală: „Era clar că echipa care marchează
prima va cîștiga“. De-ai-a nici n-am marcat noi primii,
nu?!..

RECUNOAȘTERI INTERNAȚIONALE ALE ARTEI COMPONISTICE ROMÂNEȘTI

George Enescu, alături de compozitorul sovietic Dmitri Șostakovič, la Moscova în 1946

S-au spus și se spun, s-au acris și se scriu numeroase pagini despre prezența muzicii românești în întreaga lume, ca mesaj al unui popor ce-și înalță mereu glasul într-un frumos și adevăr, într-un echilibru și demnitate. Dar, spre îndreptățita noastră mândrie, oricât de multe ar fi aceste file din cronică deceniilor trecute și a celor prezente, ele se dovedesc insuficiente pentru a cuprinde bogăția de reflexe pe care muzica românească le-a prilejuit și le generează cu o continuă strălucire în peisajul artei universale. Sînt incursiuni ale spiritualității românești, ale forței creației autentice, ale sincerității expresive și științei componistice și interpretative, ale măiestriei și talentului; sînt momente ce s-au întipărit în memoria contemporanilor dar și în literele istoriei, trăsînd un drum neîntrerupt al dăruirii și responsabilității artistice, al profesionalismului, al valorilor culturale.

Intorcînd privirea în urmă spre afirmările muzicii românești pe meridianele globului, imaginea lui George Enescu ne luminează calea, nu numai prin datele propriei sale personalități (compozitor, violonist, pianist, dirijor, pedagog) elogiata cu superlativul admirației, pretutindeni — de la Paris la New York, de la Londra la Moscova — ci și prin generozitatea unui mare interpret ce și-a pus arta în slujba creației muzicale românești, a multora dintre reprezentanții săi, căci — așa cum spunea George Breazu în 1931 — „astfel trebuie înțeles Enescu: într-o înaltă misiune a umanității și românității noastre”.

După acel 1898, cînd tînrul compozitor de 16 ani i se interpreta la Paris *Poema român* de către orchestra Colonne (dirijată de Edouard Colonne) — înainte răsunaseră însă deja numeroase partituri camerale pîrîndu-i semnătura — opusurile enesciene pîtrund cu statornicie în programele de concert din marile centre muzicale ale lumii, în tîlmăcirii dintre cele mai prestigioase. **Variatiunile pe o temă originală pentru două plane** — în primă audiere la Paris cu Alfred Cortot și Edouard Risler (în 1899), **Suita I pentru orchestră în Do major** — executată pentru întia dată în America de Philharmonic Symphony Orchestra din New York, dirijor Gustav Mahler (în 1911), **Simfonia I în Mi bemol major** — în același an, cu același colectiv simfonic, apoi **Rapsodiile** și celelalte cunoscute creații simfonice deschid melomanilor din Europa și America orizonturile creației enesciene, ca de altfel și pleiada de pagini camerale înscrise pe afisele vremii. De la Arturo Toscanini la Frederick Stock, de la Leopold Stokowski la Zubin Mehta — pentru a nu menționa decît cîteva nume — au re-dat viață, prin bagheta lor, creațiilor orchestrale ale lui Enescu. Prin strunele viorii, sau prin claviatura pianului, și mai apoi de pe podiumul orchestral vraja artei enesciene a învăluit sau a adus în prim plan sonoritățile unor lucrări în primă audiere: **Sonata pentru vioară și pian** de Maurice Ravel (avîndu-l alături de compozitor) **Nunța** de Igor Stravinski, **Suita Sătrarii** de Dinu Lipatti și altele altele. Enescu și Casals, Enescu și Jacques Thibaud sau Pierre Fournier, Enescu și Oistrach,

Ghilels, Menuhin, Alfredo Casella sînt doar cîteva dintre colaborările ce au reținut atenția în sălile de concert ale lumii. Iată: un program de muzică românească la Théâtre des Champs-Élysées din Paris, inclus în cadrul manifestărilor ce au însoțit Jocurile Olimpice din 1924, a adus în fața publicului francez **Vrăjile Armidei** de Ion Nonna Otescu, **Suita „Priveliști moldovenesti”** de Mihail Jora și **Scherzo** de Dimitrie Cuclin — dirijor George Enescu. La Strasbourg interpretează **Rapsodia pentru vioară și orchestră** de Stan Golestan și apoi dirijează poemul simfonic **Acteion** de Alfred Alessandrescu. Muzică simfonică românească răsună și la New York — într-un concert oragnizat în cadrul expoziției internaționale — cînd orchestra Filarmonică din New York avîndu-l din nou pe Enescu la pupitrul dirijoral a tîlmăcit lucrări de Mihail Andricu, Sabin Drăgoi, Ionel Perlea, Th. Rogalski și alții. Au fost momente de excepție, așa cum le-a

consemnat viața muzicală a timpului, dar ele nu relevă decît cîteva puncte de reper ce vorbesc despre recunoașterea internațională ale artei componistice românești.

Deceniu după deceniu, prezența muzicii noastre în lume se conturează cu mai multă pregnanță, oglîndînd astfel tabloul unei creații naționale de mare diversitate dar și de o grăitoare vigoare, ce se impune cu putere în conștiința universalității prin autenticitatea sa valorică. Astăzi, creațiile românești se cîntă în cele mai diferite locuri, cîștigînd aprecierea, adeziunea auditoriului și criticii. Dar nu numai atît: ele își dovedesc viabilitatea, perenitatea interpretării prin includerea în repertoriul permanent al unor formații și soliști de peste hotare, care, împreună cu artiștii români, poartă mesajul artei noastre prin timp, spre noi culmi.

Turneele unor ansambluri simfonice sau camerale, ale unor instrumentiști sau cîntăreți ro-

mâni au promovat și certifică în continuare realizările componistice noastre actuale, ilustrîndu-le varietatea expresivă și cea a limbajului, ce împletește tradiția cu modernitatea relevînd un „glas” bine individualizat în peisajul muzical contemporan, un „glas” ce însumează personalități distincte ce alcătuiesc însă o veritabilă școală componistică — privită ca una dintre cele mai puternice, acum, pe plan mondial. Mai sînt oare necesare argumente în sprijinul celor afirmate mai înainte atunci cînd cronicile apărute la Berlin, la Lisabona, la Nisa, la Moscova etc., vorbesc de la sine? Mai mult decît atît, devotamentul cu care unii interpreți străini se apropie de lucrările autorilor români contemporani, consecvența cu care posedă în acest teritoriu componistic stă mărturie ampleror deschideri artistice, spirituale pe care le oferă această muzică, ce le permite totodată sublinierea propriilor valente interpretative, prin generozitatea substanței

sale și a scriiturii. Exemple sînt destule, iar printre cele mai pregnante se numără contrabasistul italian Fernando Grillo — de asemenea frecvent colaborator al formațiilor noastre de muzică nouă sau saxofonistul francez Daniel Kientzy — nume ce a figurat deseori în ultima vreme pe afisul vieții de concert din întreaga țară. Acești doi neobosiți căutători de noi orizonturi expresive și coloristice, de efecte timbrale reliefate prin imbogățirea arsenalului tehnic specific instrumentului aduc în spațiul componistic românesc nu numai remarcabile lor virtuozitate și mobilitate interpretativă, nu numai rafinament și strălucire, ci și o anumită aură de inedit pe care contrabasul și saxofonul — tratate în manieră solistică — o mai degajă încă.

În acest an, în februarie, pe Daniel Kientzy l-am ascultat la Bacău — în cadrul „Zilelor muzicii contemporane”, aflate la prima lor ediție — și (tot în februarie) pe podiumul Ateneului român, într-o seară dedicată atelierului de muzică contemporană **Archaeus**. La început de decembrie, iată-l din nou la București — pe scena Studioului de concert al Radioteleviziunii, între programele susținute la Timișoara și cele în care urma să apară la Cluj-Napoca. L-am aplaudat minuiind cu o impecabilă naturalitate întreaga familie a instrumentului său în **Cantos** de Ștefan Niculescu (în compania Filarmonicii din Bacău conduse de Ovidiu Bălan), conturînd o largă paletă de sugestii coloristice, conferînd discursului său lumini și umbre, acumulări tensionale și uinduri pline de căldură. Linile sale sonore se deapănă cercurilor de fresec, fiind stăpînite cu precizie și echilibru. Dar profilul său artistic este unul complex, definit prin evidentă mobilitate interpretativă, capabilă să evocă deopotrivă sobrietate austeră ca și ironie caustică, într-un „registru” expresiv gradat de la rostirea discretă pînă la retorica plină de spectaculozitate. În egală măsură creator — prin modul în care își făurește actul interpretativ, dînd suflu și penetranță partiturii incredintate — Daniel Kientzy este și un cercetător, un explorator al lumii sonore, căreia îi caută noi valente, noi înțelesuri. De la realizarea saxofonului contrabas — vocea cea mai gravă a acestei familii de instrumente — pînă la elaborarea lyriconului — instrument electronic pe care îl denumește mai degrabă „un controlor de sunet”, preocupările sale în domeniul acusticii și surselor sonore acoperă o arie largă, căroara le-a adăugat recent alte căutări sub aspect interpretativ, îndreptate mai ales spre teatrul instrumental.

Oaspete, frecvent al vieții noastre muzicale, Daniel Kientzy a știut să devină parte componentă a acesteia, implicîndu-se în dinamica procesului componistic — numerosi creatorii din diferite generații dedicîndu-i pagini măiestrit construite, dar și în efervescența activității concertistice a întregii țări. În agenda căreia a figurat cu frecvență „prime audii”, fiind totodată un constant promotor al noilor opusuri românești în plan european, contribuînd astfel la făurirea orizontului artei noastre muzicale contemporane.

ANCA IOANA ANDRIESCU

Daniel Kientzy: „Muzica românească este baza repertoriului meu“...

— Știu că aveți multe afinități cu muzica românească actuală...

— Da, Afinități? Cred că da. În orice caz mă înțeleg foarte bine cu compozitorii români, și într-adevăr, foarte bine, căci am printre ei prieteni dintre cei mai buni. Și mă simt bine interpretînd muzică românească.

— E vorba oare despre o zonă expresivă, despre un anumit peisaj expresiv care individualizează această muzică românească?

— Primul lucru care îmi vine în gînd dacă vreau să o diferențiez de celelalte este pe lîngă calitatea și știința reprezentanților acestei întregi școli componistice românești (de la cei care au început să scrie prin anii '60 și pînă la tinerii compozitori de astăzi) — un nivel de intelectualizare, un nivel de cunoaștere profundă a muzicii, ce-mi pare într-adevăr imens. Dar să nu se înțeleagă că aceasta ar fi suficient; pentru mine ea vîdește un bun echilibru între o muzică extrem de savantă, care nu este cu nimic mai prejos față de muzica oricărui alte țări (a unui Boulez, Xenakis sau a altora), care adoptă printre punctele sale de vedere abstracțiunea și în același timp o muzică agreabilă interpretului. În plus, are o noțiune, o dimensiune a timpului care mie îmi convine mult.

— Vorbiți despre timp — coordonată a muzicii...

— Da, în muzica românească. Revenind, este de o mare abstracțiune fiind deopotrivă o muzică plăcută, agreabilă. O găsesc plăcută și atunci cînd o ascult și atunci cînd o interpretez.

— De fapt, de cînd datează legăturile dumneavoastră cu muzica românească?

— Dacă stau să socotesc, de fapt de foarte puțin timp: de trei, patru ani. O lucrare dintre cele mai frumoase pe care le am în repertoriu aparține lui Anatol Vieru, pe care l-am întîlnit la Darmstadt și pe care nu-l cunoașteam propriu-zis înainte. Fusesem deja în România și înainte de a participa la Cursurile Internaționale de muzică contemporană de la Darmstadt din 1984, dar nu îl cunoaștusem încă pe Vieru. În fine, printre cei pe care i-am întîlnit la sfîrșitul unui concert, care veniseră pentru a mă saluta, îmi amintesc că se află și Aurel Stroe, Ștefan Niculescu, Anatol Vieru — personalități prestigioase pe care sînt foarte

fericit că le-am cunoscut. Dar pe Vieru nu l-am mai văzut după aceea.

La Darmstadt, am prezentat o conferință iar el a avut, de asemenea, una mai înainte, sau urma să aibă... (nu mă știu exact)... subiectul său era ceva referitor la moduri... După prelegerea mea, a doua zi, aveam la hotel pe numele meu o partitură; o compusese în timpul nopții... deci, scrisese ceva pentru mine. Este, într-adevăr, o amintire foarte frumoasă. Și pornind de la această idee, e ceva specific la români: știu să scrie foarte rapid. Iată deci acest echilibru între o foarte mare competență și faptul că ei fac muzică; nu vor să pară că își „rețin” partiturile, că îi preocupă să realizeze una la fiecare șase luni (șase luni! — sînt unii compozitori care dau la iveală una la trei ani) pentru a face să se creadă că aceasta este o esență... Mi se pare mult mai interesantă această ușurință de a scrie, de a compune, care dovedește o mare suplețe interioară și asta se simte.

Anatol Vieru, Ștefan Niculescu — Cantos pentru saxofon și orchestră, Miriam Marbe — un Concert pentru saxofon și orchestră, Aurel Stroe... are o piesă extraordinară Orestia III cu saxofon și orchestră, iar din materialul acesteia a extras o... uteratură pentru saxofon și bandă pe care am cîntat-o de multe ori și în diferite locuri, în diferite țări.

— V-au fost dedicate doar lucrări pentru saxofon și orchestră?

— Nu, sînt destul de multe scrise pentru saxofon și bandă magnetică, ca cele de Călin Ioachimescu, Tiberiu Olah, Octavian Nemescu etc., unele pentru saxofon și mici ansambluri — de Liviu Dăncănu și altele... — nu am acum tot repertoriul meu în minte. Dar ceea ce pot să spun cu siguranță este că muzica românească reprezintă de fapt baza repertoriului meu în ultimii patru ani. Și asta nu numai pentru că saxofonul nu are într-adevăr un repertoriu amplu, căci mai sînt numeroase piese de autori italieni, francezi, germani...

— Cîteva cuvinte despre colaborările pe care le-ați avut cu orchestrele și dirijorii români:

— O colaborare deosebit de bună. Peste tot am întîlnit orchestre care sînt realmente excelente, și asta se observă în concert. Iar dirijorii demonstrează nu numai calități ci și experiență — se vede că au continuitate și acest lucru contează în meserie. Este o șansă pe care o au chiar și dirijorii tineri — și aveți aici astfel de sefi de orchestră care își cunosc într-adevăr profesiunea.

Important:

Dintre cărțile cu caracter de istorie literară ale anului, trei nu pot lipsi din bibliotecile tinerilor studiosi: **Proza oratorică în literatura română veche**, de Dan Horia Mazilu; **Ion Heliade Rădulescu. O biografie a omului și a operei**, de Mircea Angheliescu; **Portrete feminine în romanul românesc interbelic**, de Sanda Radian. Toate trei au apărut sub egida Editurii Minerva.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA:

București, Plata Științei, Tel. 17

60 10, 17 60 10. Abonamentele se fac

la oficiile postale și difuzorii din

întreprinderi și instituții — Tiparul: Combinatul Poligrafic „Casa Științei” editorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFIATELIA” — Sectorul export-import presă P.O. Box 12-201, telex 10376 prstr București, Calea Griviței nr. 61-66